

liberya

CUMHURİYETİ

2013

Hazırlayan: İzzettin ARTOKÇA

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	2
GİRİŞ	3
1. COĞRAFİ YAPI	4
a. Genel Özellikler	4
b. İklim.....	4
c. Doğal Yapı.....	5
2. TARİH	6
a. Cumhuriyet Öncesi Tarihi.....	6
b. Cumhuriyetin Kurulması ile Askeri Darbe Arasındaki Dönem (1847-1980).....	7
c. Askeri Darbe Sonrası Dönem.....	9
3. DEVLET	15
a. Temel Konular	15
b. Yasama.....	20
c. Yürütme.....	22
d. Yargı	23
e. Siyasal Partiler ve Seçimler	24
4. EKONOMİ	26
5. DIŞ İLİŞKİLER	29
a. Liberya - ABD İlişkileri	29
b. Liberya - Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri	30
c. Liberya - Avrupa Birliği İlişkileri	31
d. Liberya - Birleşmiş Milletler İlişkileri.....	32
e. Liberya - Türkiye İlişkileri	32
6. LIBERYA TOPLUMU	34
SONUÇ	36
KAYNAKÇA	37

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

CIA: Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı

ECOMIL: ECOWAS Liberya Barış Gücü

ECOWAS: Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu

GSYH: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

IMF: International Monetary Fund

LURD: Liberya Uzlaşma ve Demokrasi Birliği

MODEL: Liberya Demokrasi Hareketi

NOCAL: Liberya Ulusal Petrol Şirketi

NPFL: Liberya Ulusal Yurtsever Cephesi

PRS: Poverty Reduction Strategy

ULIMO: Liberya Kurtuluş Hareketi

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Konseyi

UNMIL: United Nations Mission in Liberia

USAID: United States Agency for International Development

GİRİŞ

Uzun yıllar boyunca Liberya meselesi, dünya gündemini meşgul eden bir konu olmuştur. Yaşanan İç Savaş boyunca sıklıkla çatışmalar ve ölümlerle anılan ülkenin günümüzde yeniden dirilme mücadelesi vermesi, diğer aktörler tarafından dikkatle izlenmektedir. Batı Afrika'da kurulan ve sömürgeciliğin en yoğun olarak yaşandığı dönemde bile sömürgeciliğe maruz kalmaktan kurtulan Liberya'nın attığı adımlar tüm kesimler tarafından yakından izlenmektedir. Liberya'da olan biteni, devletin yapısını ve dış ilişkilerini incelemek bu açıdan genel fayda sağlayacaktır.

1. COĞRAFİ YAPI

a. Genel Özellikler

Bir Batı Afrika ülkesi olan Liberya Cumhuriyeti, batısında Sierra Leone Cumhuriyeti, doğusunda Fildişi Sahili Cumhuriyeti ve kuzeyinde de Gine Cumhuriyeti ile komşudur. Liberya Cumhuriyeti'nin Atlas Okyanusu'na da kıyısı bulunmaktadır. Ülkenin coğrafi koordinatları; 4 ve 6 30 Kuzey, 9 30 ve 12 Batıdır. 111.369 km²'lik bir alan üzerine kurulu olan ülke, sahip olduğu bu yüzölçümüyle, dünya sıralamasında 104. sırada yer almaktadır. Ülke yüzölçümünün 96,320 km²'sini karalar 15,049 km²'lik kısmını ise iç sular oluşturmaktadır.¹

Liberya'nın diğer ülkelerle olan toplam sınırı 1.585 km'dir. Ülkenin en uzun sınırlara sahip olduğu komşusu 716 km'lik ortak sınırla Fildişi Sahili Cumhuriyeti iken, ülkenin Gine Cumhuriyeti ile olan sınırı 563 km, Sierra Leone Cumhuriyeti olan sınırı ise 306 km'dir. Ülkenin denize olan kıyısının toplam uzunluğu ise 579 km'yi bulmaktadır.²

b. İklim

Liberya'da genellikle sıcak ve nemli tropikal iklim hakim olarak görülmektedir. Kış mevsiminde, sıcak veya serin gündüzler ve soğuk geceler görülürken, yaz mevsimi ise bulutlu ve nemli geçmektedir. Ekvatora yakın bir ülke olan Liberya'da, en sıcak aylar Şubat ve Mart aylarıdır ve bu aylarda sıcaklık 40°'ye yaklaşmaktadır. Ülkedeki en soğuk ay ise Ağustos ayıdır ve bu ayda hava sıcaklığı yaklaşık 15°'ye kadar düşmektedir. Ülkede Kasım ayından Nisan ayına kadar kuru bir iklim hakim olurken, Mayıs ayından Ekim ayına kadar ise yağmurlu bir hava görülmektedir. Yıllık görülen yağış miktarı, kıyı kesimlerde 120 ve 130 kg/m² arasında değişirken, iç kesimlerde bu miktar 70 kg/m²'ye kadar düşmektedir. Aralık ayında Mart ayına kadar ise ülkenin kuzeyinden, Sahra Çölünden esen kuru ve sıcak Harmattan rüzgarları ülkeyi etkisi altına almaktadır.³

1 'The World Factbook- Liberia', CIA, (Erişim) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 02.02.2013.

2 'The World Factbook- Liberia', CIA, (Erişim) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 02.02.2013.

3 'Liberia', The New Universal Library, Volume Eight, International Learning System Corporation Limited, London, 1969, s. 284-285.

c. Doğal Yapı

Liberya, kıyısında geniş ve alçak ovalar bulunan, genellikle düz bir araziden oluşan bölgelere sahip bir ülke olmakla birlikte, ülkenin kuzeydoğusunda yükseltiler yer almaktadır. Genel olarak düzlüklerle kaplı bir ülke olan Liberya'nın en yüksek noktası, yaklaşık 1.380 mt yüksekliğe sahip olan ve Gine sınırı yakınlarında yükselen Wuteve Dağı'dır.⁴ Ülkedeki diğer yükseltilerin uzunluğu ise 600 mt ile 950 mt arasında değişmektedir. Ülkenin diğer önemli dağları; Wologzi, Nimba, Wonegizi ve Putu Dağlarıdır ve bu dağlar birer sıradağ olma özelliğine sahiptirler. Ülke, Atlas Okyanusuna dökülen birçok geniş nehre sahiptir. Bu nehirlerin başında; Gbeya, Loffa, Lawa, Via, St. Paul, Nianda, St. John, Nuon, Gwen Creck, Cess, Tumbo, Shenkwehn, Dugbe, Sino, Duba, Grand Cess ve Cawalla nehirleri gelmektedir. Atlas Okyanusu kıyısındaki ve Sierra Leone sınırı yakınlarındaki Robertsport şehrine yakın bir bölgede yer alan Piso Gölü, Liberya'nın en büyük gölü olma özelliğine sahiptir. Ülkenin kıyı kesimlerinde, çok sayıda kum tepesi, lagün ve bataklık bulunmaktadır. Ülkenin tek körfezi ise, Greenville şehri yakınlarındaki Sinoe Körfezi'dir.⁵

Tropikal ormanların kendisine alan bulduğu bir ülke olan Liberya'da, çeşitli çevre sorunları ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu sorunların başında; ormanları yok olması, toprak erozyonu, biyolojik çeşitliliğin azalması, petrol ve diğer hammadde atıklarının denizlere boşaltılmasından ötürü meydana gelen su kirliliği gelmektedir. Bu tür çevre kirliliklerinin ve bitki örtüsünde olumsuz yönde değişikliğe meydan verecek gelişmelerin önüne geçmek isteyen Liberya, Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması, Kyoto İklim Değişikliği Protokolü, Çölleşme Sözleşmesi, Nesli Tükenmekte Olan Varlıkları Koruma Sözleşmesi, Tehlikeli Atıklar Sözleşmesi, Deniz Hukuku Sözleşmesi, Ozon Tabakasının Korunması Sözleşmesi, Gemi Kirliliği Sözleşmesi, Tropikal Kereste (1983 ve 1984) Sözleşmeleri ve Sulak Alanlar Sözleşmesi gibi uluslararası hukuk metinlerine taraf olmuştur.⁶

4 'The World Factbook- Liberia', CIA, (Erişim) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 02.02.2013.

5 'Liberia', The New Universal Library, Volume Eight, International Learning System Corporation Limited, London, 1969, s. 284.

6 'The World Factbook- Liberia', CIA, (Erişim) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 02.02.2013.

2. TARİH

a. Cumhuriyet Öncesi Tarih

Liberya, Avrupalılar tarafından ilk olarak 1461 yılında keşfedilmiştir. Portekizli kâşifler, keşfettikleri bu ülkeye, ülkede, ‘cennet tohumları’ olarak da anılan Maleguata biber tohumlarının sıkça görülmesinden ötürü “Biber Sahili” (Costa de Grãos) adını vermişlerdir. 1663 yılında İngilizler, Biber Sahilinde ticari garnizonlar kurmaya çalıştılsa da, İngilizlerin bu çabaları Hollandalılar ve Almanlar tarafından akim bırakılmıştır. Bundan sonraki yaklaşık yüz elli yıllık sürede, Tohum Sahilinde, Avrupalıların ülkeye yerleşmesine veya sömürgeleştirmesine yönelik bir faaliyet görülmemiştir. 1820 yılında ‘hürlerin ülkesi’ Liberya kurulmuş, seksen altı göçmen kanaat önderinin biraraya gelmesiyle de, sonraları ABD Başkanı James Monroe’ya atfen Monrovia olarak adlandırılacak olan Christopolis şehrinde ilk yerleşim birimleri inşa edilmeye başlanmıştır.⁷ Christopolis’e Monrovia adının verilmesi de tesadüf eseri değildir. Nitekim Monroe, 2 Aralık 1823’te kendi adıyla anılan doktrini yayınlayarak; Amerika kıtasının, bundan sonra hiçbir Avrupa devletinin sömürgeci düşüncelerinin ve hedeflerinin bir parçası olmayacağını ifade etmiş, herhangi bir Avrupa devletinin de her türlü baskısını ve denetimini, ABD’ye müdahale olarak algılayacağını altını çizmiştir. Tabiatıyla bu doktrin Avrupa devletleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu doktrin, ABD’nin Avrupa’ya karşı ilk küresel meydan okuması sayılmakta ve bir dönemin kapandığını ilan etmektedir. Doktrin, Amerika kıtasıyla sınırlanmış olmasına rağmen sömürgeciliğe karşı çıkanlar için bir referans noktası teşkil etmiştir.⁸

Bilindiği gibi birçok Avrupa devleti ve ABD, Afrika’da sömürgecilik ve kölecilik faaliyeti yürütmüşlerdir. 1815 yılında düzenlenen Viyana Kongresi’nde bir yandan yeni bir uluslararası sistem kurulurken diğer yandan da kölecilik faaliyetleri yasaklanmıştır. Bu yasağı yürürlüğe ilk koyan ülke 1836 yılında İngiltere olmuş, 1848 yılında da Fransızlar bu karara uyma yönünde bir düzenleme yapmışlardır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına geldiğimizde, daha önce yirmi milyondan fazla kölenin göç ettiği deniz aşırı ülkelerde köle ticaretine ihtiyaçları kalmamıştır ve buldukları ülkelerde çoğunluğu oluşturmaya başladıklarından köleler siyasal düzeni de tehdit eder hâle gelmişti. Zamanla ABD de köle ticaretini bu nedenlerden ötürü kaldırmıştır. Sayıları zamanla artan kölelerin düzeni tehdit etmesi üzerine ana vatanlarına

7 ‘Liberia’, US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 06.02.2013

8 Luraghi, Raimondo; Sömürgecilik Tarihi, Çev: Halim İnal, İstanbul, e Yayınları, 2000, s. 263-264.

geri gönderilmeleri konusunda egemen devletler kararlar almaya başlamışlardır. İngilizler, bu amaçla Sierra Leone'yi kurmuşlar ve bu ülkenin başkentine de "özgür şehir" anlamına gelen Freetown adını vermişlerdir. Fransızlar da bu dönemde Gabon Devletini kurarak, bu ülkenin başkentine yine "özgür şehir" manasına gelen Libreville adını vermişlerdir. ABD'de ise kölelerin ülkelerine gönderilmesi işini American Colonization Society şirketi üstlenmiş, köleler tekrar sahiplerinden satın alınarak Afrika'ya götürülmüştür. Amerikanlar, bu eski köleleri için "hürriyet ülkesi" anlamına gelen Liberya adını verdikleri bir devlet kurmuşlardır. ABD, ilk olarak 86 özgürleştirilmiş köleyi Liberya sahillerine çıkarmış, sonra da binlerce azat edilmiş köleyi buraya getirmiştir. 1820 yılında American Colonization Society için burada bir devlet kurmuşlar, bu devletin başkentine de "İsa'nın şehri" anlamına gelen Christopolis adı verdilerse de, ABD Başkanı James Monroe'ya atfen bu şehre 1822 yılında Monrovia adını vermişlerdir.⁹

b. Cumhuriyetin Kurulması ile Askeri Darbe Arasındaki Dönem (1847-1980)

Liberya, 'American Colonial Society' (Amerikan Sömürge Cemiyeti) tarafından köleliğin kalkmasından sonra siyahlara yurt bulmak için kurulmuştu.¹⁰ Afrika'nın sömürgeleştirilemeyen iki ülkesinden biri olan Liberya Cumhuriyeti, bir devlet olarak, on dokuzuncu asrın başında Afrika'ya getirilerek hürriyetlerine kavuşturulan bu Amerikalı ve Karayipli köleler tarafından, 1847 yılında, resmen kurulmuştur.¹¹ Liberya Cumhuriyeti, kurulduğu ilk yıllarda, vatandaşlık kavramını, Amerika kökenli Liberyalı kimliği üzerine inşa etmiş ve bu nedenle de yerlileri dışlayıcı bir kimlik ve vatandaşlık politikası izlemiştir. Bu politikalar 1904 yılına kadar devam etmiştir.¹² Bunun da bir neticesi olarak; *devletin kuruluşundan bu yana Amerikan kökenliler ile bölgenin yerel halkı arasında etnik ve sınıf çatışması varolmuştur. Yerli halk işçi ya da köylü sınıfını oluşturken, Amerikan kökenliler ise İngilizce ve Fransızca bilmeleri sayesinde, Liberya'nın kurulduğu ilk günden itibaren yabancı ülkeler ve şirketlerle ilişki kurdular. Bu sayede daha çok devlet bürokrasisi ve burjuvaziye mensup eski kölelerin kurduğu 'True Whig Party', 1980'deki darbeye kadar iktidarını devam ettirmiştir.*¹³

9 Kavas, Ahmet; "Geçmişten Günümüze Afrika", Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 181-183.

10 'Liberya'da Çatışmanın Kökleri', 08.07.2003, NTVMSNBC, (Erişim) <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/223362.asp?cp1=1>, 07.02.2013.

11 'Liberya'nın Siyasi Görünümü', T.C. Dışişleri Bakanlığı, (Erişim) <http://www.mfa.gov.tr/liberya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, 02.02.2013.

12 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 06.02.2013.

13 'Liberya'da Çatışmanın Kökleri', NTVMSNBC, 08.07.2003, (Erişim) <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/223362.asp?cp1=1>, 07.02.2013.

Devletin kurulduğu tarihte çıkarılan anayasaya değinmekte de fayda vardır. Hakların ilanı, yasama, yürütme, yargı ve çeşitli hükümler olmak üzere beş bölümden oluşan anayasada hür, bağımsız ve egemen bir devletin kurulduğu, Tanrının inayetiyle ve Hıristiyanlığın yardımıyla siyasi, dini ve medeni özgürlüğün sağlanacağı, adaletin tesis edileceği, iç barışın ve toplumun refahının sağlanacağı belirtilerek, Anayasanın Liberia Commonwealthi halkı tarafından kabul edildiği ifade edilmiştir. Köleler tarafından kurulan anayasada, bütün insanların eşit doğduğuna vurgu yapılmış, Hıristiyanların hiçbir mezhepsel dışlamaya maruz kalmayacağı veya ayrıcalığa muhatap olmayacakları belirtilmiştir. Anayasada geçen ilginç bir maddede ise herkesin kişisel savunmaları için silah sahibi olabilecekleri belirtilmiştir. Oy hakkı ise sadece en az yirmi bir yaşını doldurmuş erkek vatandaşlara verilmiştir. Anayasanın son bölümündeki maddelerde ise sömürgeciler, misyonerler ve eğitimciler haricindeki yabancı kişilerin mülk edinemeyecekleri, Afrika'nın ezilmiş çocuklarının korunacağı, kıtanın aydınlanma dönemine gireceği, yerel kabilelerin kalkındırılacağı belirtilmiştir. 29 Temmuz 1847'de kabul edilen anayasa, Sinoe, Grand Bassa ve Montserrado temsilcileri tarafından imzalanmıştır.¹⁴

Liberya Cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanı ABD'de doğmuş ve yetişmiş olan Joseph Jenkins Roberts'dır. Roberts döneminde, Amerikalı-Liberyalı elitler, güç tekeli oluşturmaya başlamışlar, yerlilerin oy kullanma haklarını kısıtlamışlardır. Bu dönemin diğer bir önemli olgusu da, ABD Anayasasının modifiye edilmiş bir hâlinin Liberya Anayasası olarak kabul edilmesidir. İzleyen dönemin en belirgin unsuru ise, 1869 yılında kurulan The True Whig Party (Gerçek Bağımsızlık Taraftarları Partisi) yönetiminde bir tek-partili cumhuriyet sisteminin benimsenmiş olmasıdır. The True Whig Party, 1871 yılından 1980 yılına dek iktidarda kalarak, bir cumhuriyette aralıksız en uzun süreyle iktidarda kalan parti olarak tarihe geçmiştir. The True Whig Party, neredeyse bir hanedan kadar bir ülkede muktedir olabilen yegâne siyasal parti olarak gösterilebilir.¹⁵ Liberya'daki bu tek-parti yönetiminin en ilginç yanı ise, The True Whig Party dışında partilerin kurulması ve bu partilerin demokrasi çerçevesinde siyasî faaliyetlerde bulunması önünde hiçbir yasal engelin bulunmamasıdır. Liberya'da gerçekleşen seçimlerde, The True Whig Party'nin karşısına güçlü ve etkin bir muhalefet partisi çıkamamıştır. The True Whig Party, bu kadar uzun süreli iktidarda kalabilmesini bütün güç merkezlerini ele geçirmesine ve güçlü bir merkezi ve yerel yapılanmaya sahip olmasına borçludur. Partinin kontrolü, "şerefiler" olarak nitelendirilen parti ve hükümet yetkililerinden, partiyi kuran kişilerden ve parti

14 Wilson, Henry S.; *Origins of West African Nationalism*, Macmillan Saint Martin Press, Glasgow, 1969, s. 61-72.

15 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim)<http://www.state.gov/outofdate/bgn/l/iberia/196485.htm>, 06.02.2013.

programının belirleyicilerinden müteşekkil bir yürütme komitesi tarafından sağlanmıştır. Parti, devletle o kadar bütünleşmiştir ki, Partiye yönelik eleştiriler, devletin güvenliğine ve toplumun dayanışmasına yönelik birer tehdit olarak algılanmıştır. Partide yönetici olmak için, Protestan kiliselere mensup olma şartı aranmış ve birçok din adamı da Partide çeşitli alanlarda siyaset yapma imkânına sahip olmuştur. Hem devlet hem de Parti bir anlamda teokratik unsurları bünyesinde barındırmıştır. Bunun yanında Parti, birkaç seçkin ailenin etkisi altına girmiştir. Nitekim adeta bir hanedanda görülebileceği gibi gerçekleştirilen evlilikler sayesinde pek çok genç Parti yönetiminde üst seviyelere gelmeyi başarmıştır. Bu durum sistematize edilmiş, geleceği parlak olarak görülen gençler, seçkin aileler tarafından himaye edilerek, aile liderinin, dolayısıyla da üst düzey parti ya da hükümet yetkililerinin halefleri hâline getirilmişlerdir.¹⁶

1847 yılından 1980 yılına kadar geçen 133 yıl boyunca Liberya, tamamı Amerikan asıllı devlet başkanlarının idaresinde kalmıştır. Bu 133 yıllık süre boyunca, devlet başkanlarından tek istisna olarak, 1883 yılında devlet başkanlığı görevini yürütmeye başlayan Hillary Johnson Liberya doğumludur. 1944-71 yılları arasında görevini yürüten William V. S. Tubman'ın ardından devlet başkanlığı görevini yürüten William R. Tolbert ise, devlet başkanlığı yapan Amerikan asıllı Liberyalıların sonuncusu olmuştur.¹⁷

c. Askeri Darbe Sonrası Dönem

12 Nisan 1980 tarihinde Başçavuş Samuel Kanyon Doe, Başkan William R. Tolbert hükümetine karşı bir askeri darbe gerçekleştirerek, The True Whig Party'nin yüz yılı aşan idaresini nihayete erdirmiştir.¹⁸ Samuel K. Doe, Monrovia doğumlu ve yerel Krahn (Wee) kabilesine mensup bir askerdir. Nitekim Doe, askeri darbeyi de kendi kabilesine mensup askerlerle birlikte gerçekleştirmiş ve Başkan Tolbert ve on üç diğer hükümet üyelerini idam ettirmiştir. Darbeden sonra Doe, orgeneral rütbesine terfi etmiş ve onbeş kişilik Halk Kurtuluş Konseyini kurarak, Konsey aracılığıyla ülkeyi yönetmeye başlamıştır.¹⁹

Doe'nun, mensubu olduğu Krahn kabilesine gösterdiği bağlılık ve bu kabilenin mensuplarının Doe'nun liyakatten çok kabile bağına verdiği önemin bir neticesi

16 'The True Whig Ascendancy', Global Security, (Erişim) http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1985/liberia_1_truewhigascend.htm, 06.02.2013

17 Kavas; a.g.e., s. 181-183.

18 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 06.02.2013.

19 'Samuel K. Doe', Encyclopedia Britannica, (Erişim) <http://www.britannica.com/Ebchecked/topic/167633/Samuel-K-Doe>, 07.02.2013.

olarak, Krahn kabilesi Liberya'nın yeni seçkin grubu olmuştur. Oluşan yeni siyasi dengede, Krahn kabilesinin devletin bütün kurumlarında baskın güç olarak ortaya çıkması, ülkedeki kabile taassubunu artırmış, bu da etnik çatışmaların sıklıkla vuku bulmasına sebebiyet vermiştir. Oluşan yeni düzende, ülke, 'Krahn kabilesi ve diğerleri' arasındaki mücadelelere sahne olmaya başlamıştır.²⁰

15 Ekim 1985 tarihinde yapılan seçimde Samuel Doe'nun Liberya Milli Demokrasi Partisi (National Democratic Party of Liberia) seçimlerden galip ayrılmıştır.²¹ Seçimlerden sonraki dönemde, yolsuzluk olayları ve insan hakları ihlalleri ile birlikte etnik çatışmalardan kaynaklanan şiddet olayları, ülkenin istikrarını ve güvenliğini tehdit eder bir hâl almıştır. Bunun da bir sonucu olarak, hayat standartları oldukça düşmüştür. Oluşan bu ortam neticesinde, Liberya Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanı Orgeneral Thomas Quiwonkpa, 12 Kasım 1985 tarihinde Doe hükümetine karşı bir darbe teşebbüsünde bulunmuş fakat Liberya Ordusunun kendisine direnmesi karşısında başarılı olamamış ve yakalanarak Monrovia'da idam edilmiştir. Darbe teşebbüsü esnasında Quiwonkpa'ya destek veren Mano ve Gio kabileleri de, çoğunluğu Krahn kabilesine mensup Ordunun hışmına uğramıştır. Doe, Amerika Birleşik Devletleri ile sıkı ilişkiler içerisinde olmuş, bunun da neticesinde ABD'den siyasi ve mali destek almayı başarmıştır.²²

6 Ocak 1986 tarihinde yeni bir anayasa ilan edilerek, Liberya Cumhuriyeti "İkinci Cumhuriyet" olarak nitelendirilen bir döneme girmiştir.²³ 1989 yılı sonları ise dünya tarihinin en kanlı sayfalarından birisinin açıldığı tarihler olmuştur. 24 Aralık 1989 tarihinde, Liberya'nın gelecek yaklaşık çeyrek asrına güçlü bir şekilde tesir edecek bir şahsiyet olan Charles McArthur Ghankay Taylor, topladığı isyancı milisler ve halktan katılımlar sayesinde, Fildişi Sahilleri sınırından başlayarak başkent Monrovia'ya kadar uzanacak olan "Milliyetçi Vatansever Cephe" adında bir isyan hareketine öncülük ederek Liberya İç Savaşının başlamasına neden olmuştur.²⁴ Liberyalı bir anne ile Amerikalı bir babanın çocuğu olarak Liberya'da doğan, ancak eğitimini ABD'de tamamlayan Taylor'ın isyanı başarılı olunca Amerikan asıllı bir devlet başkanı olarak eski otokratik geleneğe geri dönüşü sağlamayı başarmıştır. Kendisini hem devlet başkanı hem de hükümet başkanı ilan eden Taylor, Samuel Doe'yu da, Cephe üyelerinden Prince Johnson'a bağlı kuvvetlere 9 Eylül 1990 tarihinde katlettirmiştir.²⁵

20 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

21 Kavas, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', Anlayış Dergisi, Eylül 2003, (Erişim) <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>, 13.02.2013.

22 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

23 Kavas, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', Anlayış Dergisi, Eylül 2003, (Erişim) <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>, 13.02.2013.

24 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

25 Kavas, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', Anlayış Dergisi, Eylül 2003, (Erişim)

Bu dönemde Sierra Leone'ye sığınmış bulunan Liberya Silahlı Kuvvetleri mensupları da, *Demokrasi İçin Birleşik Liberya Kurtuluş Hareketini* (ULIMO) kurarak, Liberya Ulusal Yurtsever Cephesi (NPFL) üyelerine karşı mücadelelerine buradan başlamışlardır. Hareketin aktif olarak mücadeleye başlamasıyla büyük çapta şiddet olayları yaşanmış, olaylar çevre ve bölge ülkelerinin güvenliğini tehdit eder hâle gelmiştir.²⁶

*Olayları durdurmak için Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun (ECOWAS) girişimiyle 1990 yılında, Gambia'da, Liberya Geçici Ulusal Hükümeti kurulmuş ve kurulan bu hükümetin başına Dr. Amos Claudius Sawyer getirilmiştir. Ancak 1990-1994 arasında iktidarda kalma mücadelesi veren bu hükümeti Charles Taylor reddederek ülkede iç savaş başlatmıştır. İç savaş, ancak Amerika Birleşik Devletleri, Birleşmiş Milletler, Afrika Birliği Teşkilatı, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun girişimleriyle ve Taylor'a çeşitli tavizler verilerek durdurulabilmiştir.*²⁷ Taylor, beş kişiden müteşekkil bir geçiş hükümetinin Liberya'yı yönetmesini kabul etmiştir. 1989 yılından 1996 yılına dek Liberya'da yaşanan İç Savaş, iki yüz bin insanın hayatını kaybetmesine, yerinden edilen yaklaşık bir milyon insanın ise çevre ülkelerde mülteci olarak hayatlarını idame ettirmek zorunda kalmasına sebebiyet vermiştir.²⁸

19 Temmuz 1997 tarihinde yapılan genel seçimde, Taylor'ın başkanlığını yürüttüğü Ulusal Vatansaver Parti (National Patriotic Party) oyların %75'ini almış, böylece Taylor devlet başkanı olurken aynı zamanda "Üçüncü Cumhuriyet" olarak nitelendirilen dönem başlamıştır. Liberyalıların, Charles Taylor'a oy vermelerindeki saik olarak, 'Taylor'ın seçimleri kaybetmesi durumunda tekrar bir savaş başlatarak ülkeyi kargaşa ortamına sürüklemesinde duyulan endişe' gösterilmektedir.²⁹

Devam eden yıllarda Taylor hükümeti, hatırı sayılır hiçbir başarı elde edememiştir. İşsizlik oranı %75'lere ulaşırken okuma-yazma oranı %25'lerde kalmış, ülkede hiçbir altyapı iyileştirilmesi yapılmamış ve tarımsal açıdan zaten zayıf olan ülkenin sanayisinin geliştirilmesine ve kalkınmasına yönelik hiçbir hamlede bulunulmamıştır. Ülkesinde, halkına yeterli hizmeti veremeyen Taylor, Sierra Leone'deki iç savaşta ise Sierra Leone Birleşik Devrimci Güçlerine destek vererek, komşusu olan Sierra Leone'nin içişlerine müdahale etmekten geri kalmamıştır.³⁰

<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>, 13.02.2013.

26 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim)

<http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

27 Kavas, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', Anlayış Dergisi, Eylül 2003, (Erişim)

<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>, 13.02.2013.

28 'Liberia', , US Department of State, 17.02.2012 (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

29 Kavas, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', Anlayış Dergisi, Eylül 2003, (Erişim)

<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>, 13.02.2013.

30 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

1999 yılında Gana, Nijerya ve diğer bölge ülkeleri Liberya'yı, Sierra Leone'deki isyanı desteklemekte itham etmişlerdir. Bu ithamlar üzerine 25 Ocak 2001 tarihinde Birleşmiş Milletler, Liberya'ya ambargo ve yaptırımlar uygulamaya karar vermiştir. Kararın gerekçesi olarak ise *'Devlet Başkanı Charles Taylor'un 1991 yılında başlayan iç savaşta Sierra Leone'de elmas yatakları üzerinde söz sahibi olmak için bazı silahlı grupları desteklemesi ve elmas karşılığında silah ticaretine bulaşması'* gösterilmiştir.³¹ Liberya Uzlaşma ve Demokrasi Birliği (LURD) ve Liberya Demokrasi Hareketi (MODEL), ülkeyi her yönden yıkıma götüren ve Gine Devlet Başkanı Lansana Kaba'nın tabiriyle 'bizzat kendisi bir kansere dönüşen' Charles Taylor'a karşı atağa geçmişlerdir. Liberya Uzlaşma ve Demokrasi Birliği, Gine'den başlattığı isyan hareketi sayesinde ülkenin kuzeyini ve doğusunu tamamen kontrolüne alırken Liberya Demokrasi Hareketi ise doğuda ve güneyde birçok hayati derecede öneme sahip noktaları ele geçirmiştir.³² Taylor'u hedef alan bu isyan hareketi, kısa bir süre içerisinde isyancıların Monrovia'nın içlerine kadar ilerleyebilecek bir konuma gelmiştir. Durumun bir iç savaş tehlikesini ortaya çıkarması ve bölgesel güvenliğin tekrar yeni bir tehdit arz etmesi üzerine, ECOWAS ülkeleri 4 Haziran 2003 tarihinde Gana Cumhuriyeti'nin başkenti Akra'da bir araya gelerek, Liberya Hükümeti, sivil toplum kuruluşları ve isyancılar arasında barış görüşmelerinin başlamasına karar vermişlerdir. Aynı gün, Sierra Leone İçin Özel Mahkeme'nin Savcısı, Liberya Cumhurbaşkanı Charles Taylor'ın, 1996 yılından 2003 yılına dek Sierra Leone'de yaşanan olaylarda dahil ve sorumluluğu olduğunu gösteren bir belge yayınlayarak, bu belgeye binaen Taylor aleyhine dava açmıştır. 2003 yılının temmuz ayında, Liberya'daki taraflar arasında ateşkes sağlansa da, hiçbir taraf bu ateşkesi uymamış ve vahşet ve insanlık suçu boyutuna ulaşan çatışmalar başkent Monrovia'nın merkezine sıçramıştır. Kişisel güvenliği ve iktidarı tehlike altında olan Charles Taylor, 11 Ağustos 2003'te, ABD ve uluslararası toplumun da yaptığı baskılar neticesinde istifa ederek Nijerya'ya sürgüne gitmiştir. Taylor uzun bir müddet Nijerya'nın güneydoğusundaki Calabar'da yaşadıkdan sonra yargılanmaktan korkarak kayıplara karıştıysa da, 29 Mart 2006 tarihinde yakalanarak Sierra Leone'deki Birleşmiş Milletler Savaş Suçları Mahkemesi'ne teslim edilmiştir.³³ Charles Taylor, 29 Mayıs 2012 tarihinde, Sierra Leone Özel Mahkemesi tarafından, 'Sierra Leone'deki insanlık suçlarına yardım etmek ve bu suçların işlenmesine teşvik etme suçundan' elli yıl hapse mahkum edilmiştir. Taylor, 1998 yılı sonlarında elmas zengini Kono şehrine

31 'Charles Taylor CIA Ajansı Çıktı', International Press Media, 22.02.2012, (Erişim) <http://www.pre.ssmedy.com/?aType=haber&ArticleID=6215>, 14.02.2013.

32 Kavas, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', Anlayış Dergisi, Eylül 2003, (Erişim) <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>, 13.02.2013.

33 'Charles Taylor CIA Ajansı Çıktı', International Press Media, 22.02.2012, (Erişim) <http://www.pre.ssmedy.com/?aType=haber&ArticleID=6215>, 14.02.2013.

ve 1999 yılında da Sierra Leone'nin başkenti Freetown'a saldırmak suçundan da hüküm giymiştir.³⁴ Bunların yanı sıra 2012 yılında, Charles Taylor'ın 1980'li yıllarda Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) ile birlikte çalıştığını gösteren belgeler de ortaya çıkmıştır.³⁵

Taylor'ın ülkeyi terketmesinin hemen ertesinde ECOWAS, ECOMIL adındaki ordusuna bağlı 3.600 silahlı unsurla Liberya'da barışı koruma misyonunu sahiplenmiştir. 18 Ağustos'ta ise Liberya'daki tüm taraflar, işadamı Gyude Bryant liderliğinde iki yıllık bir Ulusal Geçiş Hükümeti kurulması hususunda anlaşmaya varmışlardır. 2003 yılının ekim ayında ise ECOWAS'a bağlı barışı koruma gücü ECOMIL, yerini Birleşmiş Milletlere bağlı 12.000 asker ve 1.148 polis gücünden oluşan UNMIL'e (United Nations Mission in Liberia) bırakmıştır.³⁶

11 Ekim 2005 tarihinde gerçekleştirilen 'başkanlık ve yasama meclisi seçimleri', Liberya tarihindeki en hür ve en adil seçimler olarak nitelendirilmiştir. Bu seçimlerde, bayan aday Ellen Johnson Sirleaf ile eski bir yıldız futbolcu olan George Weah yarışmıştır. Seçimde, George Weah oyların %40,6'sını alırken; Ellen Johnson Sirleaf, geçerli oyların %59,4'ünü alarak hem Liberya'nın hem de genelde Afrika kıtasının ilk kadın cumhurbaşkanı olmuştur. Harvard Üniversitesi'nde ekonomi eğitimi alan³⁷ ve uzun yıllar, sürgünde olduğu bir dönemde Dünya Bankası'nda yönetici olarak çalışan Sirleaf,³⁸ 2006 yılının ocak ayında göreve başlarken, hükümetini de çeşitli etnik gruplara ve Liberya diasporasına bağlı teknokratlardan teşkil ederek, ülkeyi her anlamda yeniden inşa etmek için çaba göstereceğinin işaretlerini vermiştir. Cumhurbaşkanı Sirleaf'in partisi olan Birlik Partisi, otuz siyasal partiden onikisinin temsil hakkını kazandığı yasama meclisinde çoğunluğu oluşturamamıştır.³⁹

2005 yılından bu yana Liberya'nın siyasî durumu geçmiş yıllara nispeten istikrarlı görünmekte ve reformlar gerçekleştirerek güç kazanmaya çalışan ülke, her geçen gün gerek ekonomik gerek siyasi anlamda ilerlemek için önemli adımlar atmaktadır. Cumhurbaşkanı Sirleaf'in desteğiyle ülke çapında her ne kadar aksi yönde iddialar da gündeme getirilse de⁴⁰ yolsuzluklara karşı mücadele verilmektedir.

34 Sesay, Alpha; 'Charles Taylor Sentenced to 50 Years in Jail', The Open Society Justice Initiative, 30.05.2012, (Erişim) <http://www.charlestaylortrial.org/2012/05/30/charles-taylor-sentenced-to-50-years-in-jail/>, 15.02.2013.

35 Bender, Bryan; 'Former Liberian dictator Charles Taylor had US spy agency ties', The Boston Globe, 17.01.2012, (Erişim) <http://www.bostonglobe.com/metro/2012/01/17/mass-escapee-turned-liberian-dictator-had-spy-agency-ties/DGBhSfjxPVrtoo4WT95bBl/story.html>, 15.02.2013.

36 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

37 Ellen Johnson Sirleaf-Profile, Forbes, Ağustos 2012, (Erişim) <http://www.forbes.com/profile/ellen-johnson-sirleaf/>, 15.02.2013

38 Ellen Johnson Sirleaf, The New York Times, 10.10.2011, (Erişim) http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/e/ellen_johnson_sirleaf/index.html, 15.02.2013.

39 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

40 Siakor, Silas Kpanan'ayoung; Knight, Rachael S.; 'A Nobel Laureate's Problem at Home', International Herald Tribune, 20.01.2012, (Erişim) <http://www.nytimes.com/2012/01/21/opinion/in-liberia-a-nobel-laureates-problem>.

Liberya, birçok uluslararası kuruluşla ve Afrika'da etkinlik göstermeye çalışan devletlerle yakın ilişkiler kurmuştur. İç Savaş sonrasında Liberya'nın daha güvenli bir ülke hâline getirilmesi çabaları kapsamında 100.000 savaşçı silahsızlandırılmıştır.⁴¹

Yoğun bir uluslararası destek alan Liberya Cumhurbaşkanı Ellen Johnson Sirleaf, 2011 yılında, yine bir Liberya vatandaşı olan barış aktivisti Leymah Gbowee ve Yemenli demokrasi yanlısı aktivist Tawakul Karman ile birlikte Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür.⁴²

Sirleaf, 9 Kasım 2011 tarihinde yapılan seçimlerin ikinci turunda, eski Cumhurbaşkanı Samuel Doe döneminde Adalet Bakanlığı görevini yürütmüş olan Winston Tubman karşısında, Tubman'ın seçimleri ikinci turda boykot etmesinin de getirdiği avantajla geçerli oyların %90,8'ini alarak tekrar cumhurbaşkanı seçilmiştir.⁴³

Cumhurbaşkanı Sirleaf, dışarıdan gerek siyasal gerekse ekonomik anlamda güçlü bir destek alırken, ülke içerisinde çeşitli eleştirilere maruz kalmaktadır. Sirleaf'i eleştirenlerin başında, 2011 yılında Sirleaf ile birlikte Nobel Barış Ödülü'nü alan Leymah Gbowee gelmektedir. Gbowee, Sirleaf'i yolsuzluk ve nepotizm ile mücadelede başarısız olmakla eleştirirken, Sirleaf'in bu tür olaylara göz yumduğunu vurgulamıştır. Gbowee, Sirleaf'in çocuklarının, doğal kaynaklar bakımından zengin Liberya'da faaliyet gösteren petrol şirketlerinde yönetici konumunda olduğunu, bir oğlunun da Liberya Merkez Bankası Başkan Yardımcısı olduğunu belirtirken, ülkede bir orta sınıfın olmadığını ve vatandaşlar arasında fırsat eşitliğinin sağlanmadığını belirtmiştir.⁴⁴ Nitekim 2012 yılının ağustos ayında, Sirleaf, malvarlığı beyanında bulunmayan oğlu Charles Sirleaf'i Merkez Bankası Başkan Yardımcılığı görevinden uzaklaştırmıştır. Cumhurbaşkanı Sirleaf, oğlu Charles Sirleaf'i görevinden alırken diğer oğlu Fumba Sirleaf'i Ulusal Güvenlik Teşkilatı'nın başına getirmiş, bir diğer oğlu Robert Sirleaf'i Liberya devletine ait olan Liberya Ulusal Petrol Şirketi'nde (NOCAL) danışmanlık ve genel sekreterlik görevine getirmiştir. Robert Sirleaf, bu görevinin yanı sıra, Liberya'da yayımlanan The Independent ve The Analyst adında iki yerel gazetenin de sahibi konumundadır.⁴⁵

[html?ref=ellenjohnsonsirleaf](#), 15.02.2013.

41 'Liberia', US Department of State, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>, 13.02.2013.

42 Ellen Johnson Sirleaf, The New York Times, 10.10.2011, (Erişim) http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/j/ellen_johnson_sirleaf/index.html, 15.02.2013.

43 Schmall, Emily; "Liberia's President Wins Boycotted Runoff Vote", The New York Times, 10.10.2011, (Erişim) <http://www.nytimes.com/2011/11/11/world/africa/liberias-president-ellen-johnson-sirleaf-wins-election.html?ref=ellenjohnsonsirleaf&r=0>, 15.02.2013.

44 'Nobel laureate Leymah Gbowee disowns fellow winner Ellen Johnson Sirleaf', The Telegraph, 08.10.2012, (Erişim) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/liberia/9594017/Nobel-laureate-Leymah-Gbowee-disowns-fellow-winner-Ellen-Johnson-Sirleaf.html>, 15.02.2013.

45 'Liberian president suspends son Charles Sirleaf', BBC, 21.08.2012, (Erişim) <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19333908>, 15.02.2013.

3. DEVLET⁴⁶

a. Temel Konular

Liberya Cumhuriyeti'nde devletin yapısını, her ne kadar İç Savaş döneminde askıya alınsa da 6 Ocak 1986 tarihinde kabul edilen Liberya Anayasası belirlemiştir.

Liberya Anayasası'nın giriş bölümünde, bağımsız, hür ve egemen bir devlete sahip olmaktan ötürü Liberya halkı adına Tanrıya gösterilen bir şükran ifadesi yer alırken, Ulusal varlığın sürdürülmesi için Tanrının yol göstericiliğine duyulan güven belirtilmiştir. Bunların yanı sıra, devletin görevleri arasında "toplumun manevi ve ahlaki gelişimini sağlama"nın da bulunduğu vurgulanmıştır. Bu açıdan Anayasanın giriş kısmı, teokratik nitelikler taşımaktadır. Anayasanın giriş bölümü, kardeşlik, uyum, hoşgörü bağlamında Afrika kıtasında birliğin ve uluslararası barışın ve işbirliğinin sağlanmasına da vurgu yapmıştır.

Liberya Anayasası'nın birinci maddesinde; tüm gücün "halk"ın elinde olduğu, halkın kendi huzuru ve güvenliği için özgür hükümetini kurma yetkisini elinde tuttuğu, aynı nedenlerle hükümeti değiştirme ve dönüştürme hakkına da sahip olduğu belirtilerek halkın, seçimler yoluyla kamu görevlilerini atama ve görevden alma yetkisini de haiz bulunduğu belirtilmiştir. İkinci maddede ise, Anayasaya aykırı kanun, kararname, anlaşma, tüzük, yönetmelik ve geleneklerin geçersizliği ifade edilerek, Anayasa Mahkemesi'ne, Anayasaya uygunluğu denetleme yetkisi verilmiştir. Üçüncü maddede ise; Liberya'nın üniter ve egemen bir devlet yapısına sahip olduğu, idari maksatlar nedeniyle de çeşitli yerel idare bölgelerine ayrıldığı ifade edilmiştir. "Kuvvetler ayrılığı" ilkesi, devletin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmiş ve yasama, yürütme ve yargı erkleri birbirinden ayrılmıştır. Tıpkı ABD'de olduğu gibi, Liberya Anayasası'nda bir denge-fren mekanizması öngörülmüştür ve erkeklerden birinde görev yapan kişilerin aynı anda diğer iki erkte görev yapamayacaklarının altı çizilmiştir. Bunun yanı sıra bu kişilerin özerk kamu kurumlarında da görev alamayacakları vurgulanmıştır.

Ulusal siyasetin yürütülmesine ilişkin bölümde yer alan Anayasanın beşinci maddesinde Devletin amaçları ve görevleri ortaya konmuştur. Devletin amaçları; etnik, bölgesel ve diğer farklılıkları önemsemeyen, tek bir siyasal bünye içerisin-

46 Bu bölüm, 1986 Liberya Anayasası incelenerek hazırlanmıştır.

de ulusal bütünlüğü ve Liberya halkının birliğini güçlendirmek, bütün vatandaşların yönetimde yer almasını teşvik etmek olarak nitelendirilirken, Yasama erkine ise ulusal birliği sağlayacak kanunlar koyma görevi ve yetkisi verilmiştir. Devletin diğer görevleri arasında Liberya kültürünü korumak, kollamak ve geliştirmek, Liberya toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda gelenekleri, devletin siyasi hedefleri ve ulusal kalkınma ve gelişme çalışmaları doğrultusunda dönüştürüp uyumlu hâle getirmek, kabileciliği ve mezhepçiliği ortadan kaldırmak, hükümet kaynaklarının yanlış ve kötüye kullanılmasını, suistimalleri, nepotizmi ve diğer her çeşit yolsuzlukları güçlü yasal düzenlemelerle ve icraî emirlerle önlemek de bulunmaktadır.

Anayasanın altıncı maddesinde liberal dünyanın “birey” tanımı baz alınmış, “birey” vurgusunun Liberya’nın sosyal, ekonomik ve siyasi çıkarları için yapıldığı belirtilerek, bireylerin eğitim imkânlarına ve mevcut kaynaklara eşit bir şekilde ulaşabilmesi hedeflenmiştir. Eğitim ve okuryazarlık konuları, fırsat eşitliği bağlamında bilhassa vurgulanmıştır. Liberya halkının genel refahını ve Liberya Devletinin ekonomik kalkınmasının sağlanması için; Liberya Devletinin bireysel özgürlük ve sosyal adalaet mefhumlarını da gözönünde bulundurmak suretiyle, halkına, ulusal ekonomiden ve ulusal kaynaklardan azami ölçüde istifade etmesi için eşit imkanlar tanınması gerektiği Anayasanın yedinci maddesinde vurgulanmıştır. Anayasanın sekizinci maddesi ise; Devlete, vatandaşlarına, hiçbir ayırım gözetmeden, insanî ve adil şartlarda bir iş sahibi olma ve hayat sürme imkânı tanınmasını ve güvenli, sağlıklı ve müreffeh çalışma koşullarına sahip kılması yükümlülüğünü yüklemiştir. Devam eden madde ise Devlete, Liberya ve diğer devletler arasında ikili ve bölgesel işbirliğini gerçekleştirmesi, Afrika halkları ve diğer dünya halklarının kültürel, sosyal, politik ve ekonomik kalkınmasını sağlamak üzere bölgesel örgütler kurmayı teşvik etme görevi vermiştir.

Liberya Anayasasının üçüncü bölümünü ise “temel haklar”a ilişkin düzenlemeler teşkil etmektedir. Bu bölümde yer alan on üçüncü maddede; “herkesin eşit, hür ve bağımsız olarak doğduğu ve hayatı ve hürriyeti yaşama ve savunma, kişisel güvenliği sağlama ve devam ettirme, mülk edinme, mülkiyete sahip olma ve mülkiyetini koruma gibi Anayasada ifade edildiği şekliyle belirli, doğal ve devredilemez haklara sahip olduğu ” belirtilmiştir. Aynı maddenin (b) fıkrasında ise; “Anayasada ifade edildiği şekliyle herkesin etnik köken, ırk, cinsiyet, inanç, doğum yeri ve siyasi düşünce farkı gözetilmeden temel haklardan ve kişisel hürriyetlerden faydalanacağı” belirtilmiştir. Aynı maddenin (c) fıkrasında da; “herkesin kanunlar önünde eşit olduğu ve yasal korumadan eşit şekilde faydalanacağı” belirtilmiştir. Onikinci maddede; “hiç kimsenin köle olarak veya angarya işlerde çalıştırılmayacağı, borç

köleliğini yasaklandığı, ancak mahkeme kararlarının bir sonucu olarak kişilerin zorla çalıştırılma cezası alabileceği ya da toplumun refahını ve hayatını tehdit eden felaketlerde ve acil durumlarda askeri hizmetlerle veya çalışma standartları çerçevesinde gönüllü olarak çalışma hizmetiyle yükümlü tutulacakları” ifade edilmiştir. On üçüncü madde seyahat özgürlüğünü düzenlemiştir. Buna göre; “ülke içerisindeki herkes, hukuka uygun olarak Liberya sınırları içerisinde, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ahlakî yapıyı, diğer kişilerin haklarını ve hürriyetlerini tehdit etmedikleri sürece seyahat etme hakkına sahiptir.” Aynı maddenin (b) fıkrasında “tüm Liberya vatandaşlarının ne zaman isterlerse Liberya’dan çıkabilecekleri veya Liberya’ya giriş yapabilecekleri” belirtilerek, “Liberya vatandaşlarının ve Liberya’da ikamet eden kimselerin, ancak yürürlükte olan bir iade anlaşması ya da diğer karşılıklı uluslararası antlaşmaların hükümleri uyarınca cezai bir suçtan ötürü haklarında açılan kovuşturma nedeniyle yabancı bir ülkeye iade edilebileceği” ifade edilmiş ve “bu tür kovuşturmalar nedeniyle Liberya vatandaşı olmayan fakat Liberya’da ikamet etmekte olan kişilerin sınırışı edilebilecekleri” vurgulanmıştır.

Liberya Anayasasının on dördüncü maddesinde; “herkesin din, vicdan ve düşünce özgürlüğüne sahip olduğu; kamu güvenliği, kamu düzeni, ahlakî yapı, diğer kişilerin temel hak ve hürriyetleri tehdit edilmediği sürece bu özgürlüklerin kullanılmasının engellenemeyeceği” belirtilmiştir. Yine aynı maddede, “dinî vecibelerin, barışçıl bir şekilde ve diğer kişilerin hak ve hürriyetleri engellenmeden ve anayasada ifade edilen normların dışına çıkmadan ifa edileceği” ifade edilmiştir. Müteakip fıkrada; “hiçbir dinin ya da mezhebin önceliğe ya da ayrıcalığa tâbi olmayacağı, kişilerin sivil ya da askerî görevlere kabul edilmesi aşamasında hiçbir dini soruşturmaya tâbi olmayacağı ve medenî hakların kullanılmasında da din ya da mezhep ayrımı gözetilmeyeceği”nin altı çizilmiştir. “Laiklik”, Anayasada lafzıyla mevcudiyete sahip olmasa da, “din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması” tanımıyla kendisine yer edinmiştir. Nitekim Anayasanın 14. Maddesinin son fıkrasında “din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ilkesine uygun olarak, devletin resmî bir dininin olmadığı” vurgulanmıştır.

Anayasasının on beşinci maddesinin a fıkrasında; “her bireyin, hakkını kötüye kullanması durumunda sorumlu olması kaydıyla, ifade özgürlüğüne sahip olduğu, bu özgürlüğün kullanılmasının, hükümet tarafından olağanüstü hâl durumları dışında, kısıtlanamayacağı, engellenemeyeceği ve yasaklanamayacağı” belirtilmiştir. Aynı maddenin b fıkrasında ise; “Bu hakkın, müdahaleye maruz kalmaksızın düşüncüyü ifade etme hakkını ve bilgi edinebilme hakkını” kapsadığı ifade edilmiştir. Aynı fıkrada “bu hakkın, konuşma hürriyetini, basın hürriyetini, akademik özgürlüğü, bilgi

alma ve bilgi verme hürriyetini, bilgiye erişimin sağlanması için kütüphaneler kurma hürriyetini” içerdiği vurgulanmıştır. Bu hürriyetin “aynı şekilde posta, telgraf ve telefon hizmetlerine hiçbir müdahale olmaksızın erişimini de” içerdiği Anayasada ifade edilmiş, “susma hakkı” da bir hak olarak Anayasadaki yerini almıştır. Bu hakların uygulanması için kamuoyunun hükümet ve hükümete bağlı kuruluşlar tarafından bilgilendirilmesi konusunda hiçbir sınırlamanın getirilmeyeceği, c fıkrasında vurgulanmıştır. “Bireylerin, aleyhteki beyanlarından ötürü, Devletin yayın organlarına erişiminin engellenmesi cezaî müeyyideleri gerektiren bir suç” olarak nitelendirilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise “ifade özgürlüğünün; iftira, aldatma, gizlilik, özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi, telif haklarının ihlal edilmesi ve yanlış yönlendirme nedenleriyle yargı kararı neticesinde sınırlandırılabilceği” belirtilmiştir. On altıncı maddede ise; “yetkili mahkeme kararı olmaksızın hiç kimsenin özel hayatına, konutuna ve iletişim olanaklarına müdahale edilemeyeceği” belirtilmiştir. On yedinci maddede; bireylerin ortak iyiyi belirlemek için toplanma, kendi temsilcilerini yönlendirme, siyasi parti, sendika ve bunlara benzer kurum ve kuruluşlara katılma veya bu kuruluşlara katılmayı reddetme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. On sekizinci maddede ise; bütün Liberya vatandaşlarının, cinsiyet, inanç, etnik köken, doğum yeri veya siyasi düşüncesi nedeniyle ayırt edilmeksizin çalışma ve istihdam edilme hakkı olduğu vurgulanmış ve eşit işe eşit ücret ödenmesi zorunluluğu getirilmiştir. On dokuzuncu maddede ise Liberya Silahlı Kuvvetleri mensupları veya aktif görevde bulunan milisler dışında hiç kimsenin askeri mevzuata tâbi olmayacağı belirtilmiştir. Yirminci maddede; Anayasaya ve kanunlara uygun olarak yapılan yargılama sonucunda verilen karar dışında hiç kimsenin özgürlüğünden, kişisel güvenliğinden, yaşam hakkından, mülkiyetinden, ayrıcalıklarından ve diğer haklarından mahrum bırakılmayacağı ifade edilmiştir. Aynı maddede adaletin ertelenmeksizin sağlanacağı da vurgulanmıştır. Aynı maddenin (b) fıkrasında ise Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar haricinde bir mahkemenin veya bir idari birimin verdiği tüm kararlar ve çıkardığı yönergeler için temyize başvurma hakkı tanınmıştır ve “yasama” erki, yargılamanın ucuz, hızlı ve kolay yapılması için düzenlemeler yapmakla görevlendirilmiştir.

Yirmibirinci maddede, yargılama konusunda birtakım kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. Kişilerin, yargılanma sırasında yürürlükte olmayan bir kanun üzerinden yargılanamaması ilkesi getirilmekle birlikte “yasama” organının da görülmekte olan bir davada uygulanan bir kanun hakkında özel bir düzenleme yapması yasaklanmıştır. Yargılama sonucunda kişiler, medeni haklarından ve özgürlüklerinden mahrum bırakılabileceği gibi yürütme organının kararı üzerine de affedilebilirler. Yakalanan

ve gözaltına alınan şahısların, kırk sekiz saat içerisinde mahkemeye sevk edilmesi, bir kural olarak anayasadaki yerini almıştır. Aynı maddede önleyici gözaltının yasaklandığı da ifade edilmiştir. Diğer fıkralarda yargılama esas ve usulleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Anayasanın yirmi ikinci maddesinde mülkiyet konusunda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Yirmi ikinci maddenin (a) fıkrası, herkesin gerek şahsî olarak gerekse de müşterek bir şekilde özel mülk edinmesi hakkını tanımıştır. Özel mülk edinmek için tek şart Liberya vatandaşı olmaktır. (b) fıkrasında ise mülk edinme hakkının sınırları belirlenmiş, deniz ve su yolları ile doğal kaynakların mevcut olduğu alanlar, özel mülkiyete kapatılmıştır. Bu alanları devlet için devlet tarafından kullanılacağına altı çizilmiştir. (c) fıkrasında, Liberya vatandaşı olmayan kişilerin kurduğu misyonerlik, eğitim ve hayır kurumlarının, belirtilen şartlar çerçevesinde, mülkiyet hakkı tanınmış ve işlevini yitiren bu tür kurumların mülkiyetlerinin devlete miras kalması zorunluluğu getirilmiştir. (d) fıkrasında da diplomatik amaçlar için mütekabiliyet çerçevesinde başka ülkelerin Liberya'da mülk edinmesine izin verilmiştir. Diplomatik ilişkilerin kesilmesi durumunda, diplomatik misyonun sahip olduğu mülkî hakların Liberya devletine geçmesi kuralı getirilmiştir. Yirmi üçüncü maddede de kişilerin evlenmeden önce elde ettikleri malların, aralarında aksi bir anlaşma yoksa, yine kendilerine ait olduğu, geleneksel ya da yasal yollarla evlenen kişilerin vefat etmesi durumunda uygulanacak kanunların çıkarılması için "yasama" organı yetkilendirilmiştir.

Anayasanın yirmi dördüncü maddesinde, özel mülkiyetin korunması devletin garantisi altına alınmakla birlikte; silahlı çatışma, kamu sağlığı ve kamu güvenliği gibi nedenlerle devletin kamulaştırma yapabilmesine imkân tanınmıştır. Bunun karşılığında devletin tazminat ödemesi öngörülmüş, verilen tazminatı yetersiz bulanlar için yargı yoluna gitme hakkı tanınmıştır. Kamulaştırma nedenlerinin ortadan kalkması durumunda, kamulaştırılan malın eski sahibine iadesi kuralı getirilmiş, malın eski sahibine de iadeyi reddetme hakkı verilmiştir.

Anayasanın yirmi yedinci maddesinde ilginç bir ifadeye yer verilmiştir. Liberya kültürünü, değerlerini ve karakterini korumak ve geliştirmek amacıyla negro ya da negro kökenli vatandaşların doğuştan ya da sonradan vatandaşlık kazanma hakkı tanınmıştır. Yirmi sekizinci maddede de genel bir düzenleme yapılmış ve ebeveynlerinden en az birisi Liberya vatandaşı olan kişiler doğumlarından itibaren Liberya vatandaşı olmaya hak kazanacakları ifade edilmiştir.

b. Yasama

Liberya Cumhuriyetinde yasama iki kanatlıdır. Senato ve Temsilciler Meclisi, yasama konularında mutlak yetki sahibidir.

Senato üyesi olabilmek için 30 yaşını doldurmuş olmak şartı aranırken, Temsilciler Meclisi üyeliği için seçilebilme yaşı 25'tir. Her iki yasama organına seçilebilmek için gerekli olan müşterek şart ise; seçimden önceki en az bir yıl içinde Liberya'da ikâmet ediyor olmak veya en az bir yıldır vergi mükellefi olmaktır.

Yasama meclislerine seçilen kişiler, görevlerine, yemin ederek başlarlar. Üyeler, meclis başkanlığının ve diğer üyelerin önünde, anayasayı ve Cumhuriyet kanunlarını sadakatle koruyup savunacaklarına dair yemin ederler.

Yasama meclisleri, her yıl ocak ayının ikinci pazartesi günü açılırlar. Devlet başkanı, acil gördüğü konularda kendi isteği üzerine ya da meclis üye sayısının dörtte birine tekabül eden sayıdaki üyelerin isteği üzerine ilgili meclisi olağanüstü oturum yapmaya çağırabilir ya da olağan oturumun süresinin uzatılmasını isteyebilir. Üyelerin isteğinin devlet başkanına ulaşmasından sonraki en geç kırk sekiz saat içerisinde devlet başkanı, ilgili meclisi toplantıya çağırarak yükümlüdür.

Her iki meclisin toplanması için basit çoğunluğun mevcudiyeti yeterlidir. Basit çoğunluğun sağlanamadığı durumlarda oturum tehir edilebilir, böyle durumlarda parlamento üyelerinin bir sonraki oturuma katılmaları mecbur kılınabilmektedir. Bazı durumlarda her iki meclis ortak bir oturumda buluşabilmektedir. Böyle durumlarda Temsilciler Meclisi başkanı, oturumu yönetmektedir.

Yasamanın görevleri; cumhuriyetin güvenliğini sağlamak, vergi ve resim koymak, para basmak, borç vermek, ortak savunma sağlamak, savaş ilan etmek, barış görüşmeleri için yürütmeyi yetkilendirmek, Silahlı Kuvvetleri geliştirmek ve desteklemek, Silahlı Kuvvetlerin yönetilmesi için kurallar belirlemek ve bir yıllık süre için Silahlı Kuvvetlerin bütçesini belirlemek, yeni siyasi alt-bölümler oluşturmak, şehirlerin sınırlarını tayin etmeki yeni şehirler kurmak, devlet adına imzalanan ya da müzakere aşamasında olan uluslararası antlaşmaları ve sözleşmeleri onaylamak, Liberya ile diğer ülkeler arasındaki ticarete ilişkin düzenlemeler yapmak, vatandaşlık ve ikamet kanunları yapmak, seçim yasaları çıkarmak, suçları kategorize ederek bu suçları işleyenlere verilecek cezaları belirlemek, hükümet yetkilileri ve çalışanlar için emeklilik süresi belirlemek, adaletin sağlanması için mahkemeler kurmak ve yürütmenin devamlılığını sağlayacak kanunlar çıkarmak olarak Liberya Anayasasında belirtilmiştir.

Her iki meclis tarafından kabul edilen kanun ve kararlar, Devlet Başkanının onayından geçmek zorundadır. Devlet Başkanının onayından sonra ancak yürürlüğe girebilirler. Devlet Başkanı, onaylamadığı kanunları ya da kararları, onaylamama nedenleriyle ve tekrar görüşülmesi isteğiyle, bu kanunları ya da kararları çıkaran meclise iade edebilir. Devlet Başkanı, kanun ya da kararların tamamını onaylayabileceği gibi, bunların sadece bir kısmını da onaylayabilmektedir. İade edilen metinler, eğer ilgili Meclisin üçte ikisinin oyuyla tekrar aynı şekilde onaylanırlarsa kanunlaşarak yürürlüğe girebilmektedir. Bunun dışında Devlet Başkanının, kendisine gönderilen kanun ya da kararlar hakkında yirmi gün içerisinde hiçbir işlem yapmaması durumunda kanun ya da kararlar onaylanmış sayılmaktadır. Yasama meclislerinden biri tarafından çıkarılan hiçbir kanun metni ya da karar, başlığında ifade edilen konu haricinde bir konuyu içermemektedir.

Senatörler ve Temsilciler Meclisi üyeleri, her ay, yasalarla belirlenmiş bir miktarda maaş almaktadırlar. Ölüm, istifa veya ihraç gibi durumlardan herhangi birinin vuku bulması nedeniyle milletvekili koltuğunun boşalması hâlinde, üye sayısı azalan meclisin başkanı, bu durumu, otuz gün içerisinde Seçim Komisyonuna bildirmek zorundadır. Seçim Komisyonu, bu boşluğun doldurulması amacıyla, şayet doksan gün içerisinde genel seçim olmayacaksa, yine doksan gün içerisinde ara seçimin yapılması için karar vermek zorundadır.

Her iki meclis de, işleyişlerini, kendileri belirledikleri bir iç tüzüğe uygun olarak yapmak mecburiyetindedir. Yasama organları, on yılda bir nüfus sayımı yaptırmakla da görevlidirler. Yasama organları görüşmeleri İngilizce yapmak zorundadır, fakat ihtiyaç duyulan durumlarda görüşmenin başka bir dilde yapılması yönünde karar alma yetkisine de sahiptirler. Yasama organları üyeleri, ifade ettikleri görüşlerinden ve kullandıkları oylardan ötürü tutulamaz, gözaltına alınamaz, tutuklanamazlar. Ancak vatan hainliği, cezaî bir yargılamayı gerektirecek suç ve barışı bozmaya yönelik eylemlerden ötürü yargılanabilmektedirler. Devlet Başkanının ve Başkan Yardımcısının cezaî sorumluluğunu gerektiren hallerde ise, bu konuya ilişkin işlemlerin yürütülmesi görevi Temsilciler Meclisindedir. Diğer yandan cezaî sorumluluğa ilişkin yargılamanın yapılması için de, Senato'nun, pozitif yönde en az üçte iki çoğunluğu sağlaması gerekmektedir.

Liberya'da Senato üyeleri, belirlenen seçim bölgelerinden dokuz yıllık bir süre için seçilirler. Her seçim bölgesi, iki senatör seçmektedir. Senato'da ölüm, istifa, ihraç veya diğer nedenlerle koltuğun boşalması durumunda ara seçime gidilmektedir. Seçilen iki senatörden yüksek oy alanı birinci kategoriye dahil edilirken, düşük oy alan ikincisi ise ikinci kategoriye dahil edilir. İkinci kategoride olan Senatörler, sade-

ce altı yıl görev yapabilmektedirler. Senato Başkanı, altı yılda bir Senato tarafından seçilmektedir ve görevden alınması da Senato üyelerinin üçte ikisinin isteği üzerine gerçekleştirilmektedir.

Temsilciler Meclisinin üyeleri ise altı yıllık bir süre için seçilmekle birlikte ikinci defa seçilebilme hakkına sahiptirler. Temsilciler Meclisi üyelerinin seçimi, vilayetlerdeki yasama meclisleri tarafından yapılmaktadır. Temsilciler Meclisinde ölüm, istifa, ihraç ve diğer nedenlerden ötürü bir koltuğun boşalması halinde, boşalan koltuğu doldurmak için ara seçim yapılır ve seçilen üye de bir sonraki seçime kadar görev yapabilmektedir. Temsilciler Meclisi Başkanı ve Başkan Vekili altı yıllık bir süre için Temsilciler Meclisi üyeleri tarafından üçte iki çoğunluk sağlanarak seçilmektedir.

c. Yürütme

Liberya Cumhuriyetinde yürütmenin başı Devlet Başkanıdır ve Devlet Başkanı aynı zamanda “Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı” ünvanına da sahiptir. Kişiler, en fazla iki defa devlet başkanı seçilebilirler. Seçildikleri tarihten sonraki ilk ocak ayının üçüncü pazartesi günü göreve başlarlar. Devlet Başkanını, Liberya’da halk seçmektedir. Kişilerin devlet başkanı ve devlet başkanı yardımcısı seçilebilmeleri için, Liberya’da doğmuş olmaları, en az otuz beş yaşında olmaları, en az yirmi beş bin dolarlık bir malvarlığına sahip olmaları, seçilmeden önceki en az on yıl boyunca Liberya sınırları içinde ikamet ediyor olmaları gerekmektedir. Bunların haricinde Devlet Başkanı ve Devlet Başkanı Yardımcısının aynı seçim bölgesinden seçilememesi şartı da bulunmaktadır.

Devlet Başkanı ve Başkan Yardımcısı, görevlerine başlamadan önce cumhuriyeti koruyup, kollayacaklarına ve savunacaklarına ve yürütme görevin sadakatle yerine getireceklerine dair yemin ederler.

Devlet Başkanı; bakanları, bakan yardımcılarını ve bakan vekillerini, Anayasa Mahkemesi üyelerini, il yöneticilerini ve siyasi alt-bölgelerin yöneticilerini, teğmen ve üstü askeri görevlileri, mareşalleri, mareşal vekillerini ve şerifleri atamakla yetkilidir. Klan ve kabile şefleri ise altı yıllık bir dönem için yerel kayıtlı seçmenler tarafından seçilmektedir. Fakat bu kişiler, Devlet Başkanı tarafından görevden alınabilmekte ya da bu kişilerin seçilmesi için Devlet Başkanı tekrar seçime gidilmesi kararı alabilmektedir.

Devlet Başkanı, devletin dış münasebetlerini tanzim etmekle de mükelleftir. Anlaşmalar, sözleşmeler ve uluslararası antlaşmalar Devlet Başkanı tarafından imzalanabilmekteyse de bunların yürürlüğe girebilmesi için her iki mecliste çoğunluk oyunun sağlanması gerekmektedir.

Devlet başkanı, her yıl ocak ayının dördüncü pazartesi günü yasama programını yasama organlarına sunmak zorundadır. Devlet Başkanı tarafından sunulan bu program, bütçeyi de içermek zorundadır.

Devlet Başkanı, verilen cezaları erteleme yetkisine sahip olduğu gibi bu cezaları affetme yetkisiyle donatılmıştır. Aynı zamanda mutlak bir dokunulmazlık sahibidir ve görevdeyken yaptıklarından dolayı asla yargılanamaz. Devlet Başkanı ve Başkan Yardımcısı, vatana ihanet, suç işlemek, Anayasaya aykırı davranmak gibi nedenlerle cezaî sorumluluk kapsamında görevinden uzaklaştırılabilir.

Devlet Başkanının ölmesi ya da herhangi bir nedenden ötürü görevini yerine getirememesi durumunda, bir sonraki başkanlık seçimine kadar, Başkanlık makamına Başkan Yardımcısı vekâlet eder.

Başkan Yardımcısının ölmesi durumunda ise Devlet Başkanı, bir Başkan Yardımcısı adayı belirler ve bu adayın bu makama gelip gelmemesi için yasama organlarında seçim yapılır.

Hem Devlet Başkanının hem de Başkan Yardımcısının görevini yapamayacak hâle geldiği ya da hayatını kaybettiği durumlarda ise Temsilciler Meclisi Başkanı yemin ederek geçici Başkanlık görevini yürütür. Temsilciler Meclisi Başkanının da bu görevi yerine getiremeyecek hâle gelmesi ya da hayatını kaybetmesi üzerine Temsilciler Meclisi Başkanı bu görevi üstlenir.

d. Yargı

Liberya Cumhuriyetinde yargı görevi bağımsız mahkemelerce yürütülür. Mahkemeler hem kanunlara göre hem de geleneklere göre yargılama yapabilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, yargı hiyerarşisinde en üst noktada bulunmaktadır. Anayasal konularda nihaî kararı Anayasa Mahkemesi vermekte olup bir başarı ve dört üyeden müteşekkildir. Anayasa Mahkemesine Devlet Başkanı tarafından atanabilmek için iyi ahlaklı Liberya vatandaşı olma ve Anayasa Mahkemesi Barosu'na kayıtlı olarak en az beş yıl görev yapmış olma şartı aranmaktadır. Anayasa Mahkemesi üyeleri de cezaî sorumluluk kapsamında, görevi kötüye kullanma, görevini yapamayacak hâle gelme, rüşvet, vatana ihanet ve yasalarda belirtilen suçları işlemek nedeniyle görevlerinden alınabilirler. Anayasa Mahkemesi üyelerinin emeklilik yaşı ise 70'tir.

Bu noktada vatana ihanetin kapsamını incelemekte fayda vardır. 1986 Anayasasının 76.maddesine göre vatana ihanet suçu; cumhuriyete karşı savaş ilan etme, Liberya ile savaş hâlinde olan bir devlete yardım ve yataklık etme, düşman devlet için casusluk faaliyetinde bulunma, ayaklanma çıkararak hükümetin ve cumhuriyetin yıkılması için çalışma, Anayasayı çiğneyecek güç kullanımında bulunma ya da Anayasaya aykırı faaliyette bulunmaya teşebbüs etme suçlarını kapsamaktadır.

e. Siyasal Partiler ve Seçimler

Liberya'da siyasal partilerin kurulması hür bırakılmış, buna aykırı içeriğe sahip bütün kanunlar, yönetmelik, tüzükler ve kararnameler de Anayasaya aykırı ve geçersiz ilan edilmiştir. Bir siyasal partinin kurulabilmesi için en az beş yüz seçmenin biraraya gelmesi gerekmektedir. Bunun dışında bağımsız olarak aday olma imkânı bulunmaktadır. Seçimler ise gizli oy, açık tasnif yöntemiyle yapılmaktadır ve on sekiz yaşına gelmiş bütün Liberya vatandaşlarının oy kullanma hakkı bulunmaktadır. Her seçim bölgesinde en az 20.000 nüfusun bulunması şartı aranmaktadır. Her genel seçimden sonra nüfus sayımı yapılmak ve bu nüfus sayımına göre seçim bölgeleri yenilenmektedir.

Siyasal partilerin hür ve demokratik toplum yapısına zarar vermesi ya da Liberya Cumhuriyetinin varlığını ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetlerde bulunması kanunlarca yasaklanmıştır. Ayrıca siyasî amaçları için fiziksel eğitim veren ve savaşçı bir grup hazırlamaya yönelik faaliyetleri olan grupların parti kurmasına izin verilmemektedir. Eğer bu gruplar, siyasal parti kurmuşlarsa, bu partinin kapatılmasına karar verilmektedir. Normal şartlarda tüm Liberya vatandaşlarının siyasal partilere üye olması serbest bırakılmıştır.

Yasama organları, her yıl Hazine tarafından partilere yapılacak yardımı belirler. Hiçbir siyasal parti ya da organizasyonun Liberya sınırları dışında menkul ya da gayrimenkul varlıklara sahip olmasına izin verilmemektedir. Bunun haricinde siyasal partilerin, yurtdışındaki Liberya vatandaşları haricinde başka ülkelerden veya başka ülkelerin vatandaşlarından yardım alması da yasaklanmıştır. Partilerin dolaylı ya da dolaysız olarak aldığı paralara ait makbuzların ve diğer evrakların Seçim Komisyonu'na 21 gün içerisinde teslim edilmesi şart olarak öne sürülmüştür. Yurt dışından alınan tüm fonlara ilişkin bilgiler Seçim Komisyonu tarafından ivedilikle dosyalanarak saklanır. Seçim Komisyonu, siyasal partilerin ve siyasal partilerin gösterdikleri adayların, malî olarak denetlenmesinden de sorumludur. Bu denetimler, Seçim Komisyonu bünyesinde görev yapan, hiçbir siyasal partiye üye olmayan ye-

minli malî müşavirler tarafından yapılır.

Başkanı, Başkan Yardımcısını, Temsilciler Meclisi üyelerini ve Senato üyelerini belirleyecek seçimler, her seçim yılının ekim ayının ikinci Salı gün yapılır. Bu kişilerin seçiminde, salt çoğunluğun sağlanması esas alınmaktadır. İlk turda yapılan seçimlerde salt çoğunluğun sağlanamaması durumunda, ilk turun yapıldığı günü müteakip ikinci Salı gününde ikinci tur oylamalar gerçekleştirilir. İkinci tur oylamaya ilk turda en çok oyu alan iki aday katılabilmektedir. Seçimlerde ortaya çıkan oy sayıları ve oy oranları, Seçim Komisyonu tarafından en geç on beş gün içerisinde ilan edilmek zorundadır. Seçim sonuçlarına karşı yapılacak her türlü itirazın değerlendirilmesi ve neticelendirilmesi görevi de Seçim Komisyonu'na verilmiştir. İtirazların Komisyon tarafından incelenmesi için, sonuçların ilan edilmesinden sonraki en fazla yedi gün içerisinde yapılmış olması şartı bulunmaktadır. Komisyon ise bu itirazları, üzerinden en geç otuz gün geçmeden cevaplandırmak zorundadır. komisyon, ilgili dosyayı Anayasa Mahkemesi'ne tevdi edip, Mahkemenin karar almasını da sağlayabilmektedir.

Bütün siyasi partiler her yıl eylül ayının birinci gününde, bu partilerin adayları ve diğer bağımsız adaylar ise seçimlerden otuz gün önce malvarlıklarını, ayrıntılı bir şekilde Seçim Komisyonu'na bildirmek zorundadır.

4. EKONOMİ

Liberya, geçmişten bu yana demircilik ve kauçuk sektöründe önde gelen bir ülke olmuştur. 1989-2003 yılları arasında devam eden iç savaş, bir yandan genel ekonomiyi olumsuz etkilerken diğer yandan da hayat standartlarının düşmesine sebep olmuştur. 1970'lerde ve 1980'lerde demircilik sektörü, Liberya'nın ihracat gelirlerinin yarısını oluşturmuştur. 1980 Darbesinden sonra Liberya'nın ekonomik büyümesi durmuş, buna paralel olarak da ülkede siyasi karışıklıklar ortaya çıkmıştır. İç Savaş öncesinde dünya genelinde demircilik sektörünün liderlerinden olan Liberya, İç Savaş sırasında da bu alanda güçlü kalmanın mücadelesini vermiş fakat bunda başarılı olamamıştır. Ülkedeki demircilik faaliyetleri tamamen durmuş, üstüne Birleşmiş Milletler tarafından Liberya'dan yapılan kereste ve elmas ihracatı da yasaklanmıştır. Bu dönemde ülkeye yapılan dış yatırımlar da azalmış ve hatta mevcut yatırımcılar da ülke dışına çıkma kararı almıştır. Kereste ihracatına getirilen yasaklamalar 2006 yılında, elmas ihracatına getirilen yasaklamalar ise 2007 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin kararıyla kaldırılmıştır. 2010 yılında Liberya, uzun bir aradan sonra Avrupa'ya kereste ihraç etmiştir.

İç Savaş sonrasında kırılğan bir ekonomiye sahip olan Liberya, geçiş sürecinde uluslararası teknik yardımlardan yararlanmaya çalışmıştır. Liberya, ekonomik kalkınma için dış yardımı çare olarak görmektedir. Bu nedenle de Dünya Ticaret Örgütü'ne gözlemci üye olan Liberya'nın ekonomisi, IMF programlarının öngördüğü şekilde planlanmaktadır. İç Savaş sırasında bozulan ekonominin yanı sıra altyapının da tamamen imha edilmesi de Liberya'yı dışa bağımlı hâle getirmektedir. Verilen çabaların sonucunda, Liberya'da, son dönemlerde orta seviyeli bir ekonomik büyüme çizgisi yakalanmıştır. Demokratik bir seçimle hükümetin iş başına geldiği 2006 yılından bu yana, ülkedeki iç savaş nedeniyle ülkeyi terkeden yerli ve yabancı yatırımcılar, ülkeye dönmeye başlamışlardır. Ülke, dünyada, gayrisafi yurtiçi hasılasındaki doğrudan yabancı yatırım oranı en fazla olan ülkedir. Ülkedeki enflasyon 2011 yılında %10 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ülkenin şu andaki ana gelir kaynakları; denizcilikten, kereste ve kauçuk ticaretinden elde edilen gelirlerdir. Gelir getiren diğer tarım ürünleri ise; kahve, kakao, piriç, manyok, palmiye yağı, şeker kamışı, muzdur. Hayvancılık açısından ise küçükbaş hayvancılık bir gelir kaynağı olarak tercih edilmektedir. Zengin su ve maden kaynakları, geniş ormanları, Liberya'yı kereste

va kauçuk açısından oldukça zengin bir bölge kılmaktadır. Ülkedeki yerel üretim ise genellikle yabancı yatırımcıların elindedir. Ağır Borçlu Fakir Ülkeler grubunda yer alan Liberya'nın, borcunun 5 milyar dolarlık bölümü, 2010 yılında silinmiştir. Liberya'nın borçlarının regüle edilmesi için kurulan Paris Kulübü de, Liberya'nın borçlarını ertelemiştir. IMF'in faaliyetleri ise tüm hızıyla devam etmektedir. IMF, son olarak, Liberya hükümetiyle altıncı gözden geçirme görüşmelerini yürütmüştür. Afrika Kalkınma Bankası da, Liberya'ya, ekonomik yönetişimi ve ülkenin uluslararası rekabet gücünü desteklemek için, 2011 yılında, 48 milyon dolarlık hibe verilmesini kararlaştırmıştır.⁴⁷

Gayrisafi yurtiçi hasıla konusunda arka sıralarda bulunan Liberya'nın 2012 yılındaki GSYH'si 2,693 milyar dolardır. Bu miktarla Liberya, alım gücü paritesine göre 185.sırada yer almaktadır. 2012 yılında %9 oranında büyüyen ekonomisiyle Liberya, ekonomik büyüme alanında 12.sırada yer almıştır. Liberya ekonomisi, aynı zamanda, 2011 yılında %8,2, 2010 yılında ise %6,1 oranında büyümüştür. Kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla ise 2012 yılında 700 dolar olarak gerçekleştirmiştir. 2010 ve 2011 yıllarında ise bu miktar 600 dolar olmuştur. Gayrisafi yurtiçi hasıladaki en büyük pay, %76,9'luk oranla tarım sektörünün olmuştur. Tarım sektörünü, %17,7'lik oranla hizmet sektörü ve %5,4'lük oranla sanayi sektörü takip etmektedir. Ülkede 1,5 milyona yakın bir işgücü olup, işgücünün %70'i tarım sektöründe, %22'si hizmet sektöründe, %8'i ise sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkedeki işsizlik ve yoksulluk sınırının altındaki nüfusun oranı ise %80 civarındadır. 2012 yılındaki hükümetin gelirlerinin 556,8 milyon dolar, harcamalarının ise 575,7 milyon dolar olduğu belirtilmekle birlikte bütçe açığı gayrisafi yurtiçi hasılanın -%1,1'ine tekabül etmektedir. Bütçenin gelirleri toplamının %31,5'ini vergi gelirleri oluşturmaktadır. Kamunun borç oranı GSYH'nin %4,4'üne denk gelmektedir. Bu alanda bir miktar artış yaşanmıştır, nitekim 2011 yılında bu oran %3,3 idi. 2011 yılında %7,4 olan enflasyon oranı ise 2012 yılında azalarak %5,5 seviyesine gerilemiştir. Liberya, 2011 yılında 422,1 milyon dolar olan ihracatını artırmış, 2012 yılında bu miktar 506,5 milyon doları bulmuştur. Ülkenin başlıca ihracat kalemleri; demir, kauçuk, kereste, elmas, kakao ve kahvedir. Liberya'nın başlıca ihracat ortakları ABD, İspanya, Fildişi Sahili, Almanya, Japonya, Çin Halk Cumhuriyeti ve Kanada'dır. ABD'nin ihracattaki payı %20'yi geçmiştir. Liberya'nın ithalat rakamlarında da 2012 yılında artış gözlemlenmiştir. 2011 yılında 755,1 milyon dolar olan ithalat, 2012 yılında 785,3 milyon dolar seviyesine gelmiştir. Ülkenin başlıca ithalat kalemlerini; benzin, kimyasallar, makine, ulaşım ekipmanları, mamul ürünler ve gıda maddeleri oluşturmaktadır.

47 "Liberia: Economy", CIA - The World Factbook, 05.06.2013, Erişim <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> (10.06.2013)

Liberya'nın başlıca üç ithalat ortağı bulunmaktadır. Bu ülkeler; %41,8'lik bir oran ile Güney Kore, %28,3'lük bir oran ile Çin Halk Cumhuriyeti ve %18,6'lık bir oran ile Japonya'dır. Para birimi Liberya doları olan Liberya'da, son yıllarda yaşanan ekonomik gelişmeler, paranın Amerikan doları karşısında, az da olsa değer kaybetmesine engel olamamıştır. 2010 yılında bir Amerikan doları 71,4 Liberya dolarına tekabül ederken, 2011 yılında 72,23 Liberya dolarına, 2012 yılında ise 74 Amerikan dolarına tekabül etmiştir.⁴⁸

Altyapısı, İç Savaş döneminde neredeyse tamamen çökmüş olan Liberya'nın, 350 milyon kWh'a yakın elektrik üretilmektedir. Elektriğin tamamı fosil yakıtlardan üretilmektedir. Üretilen elektriğin tamamına yakını da tüketilmektedir. Bu noktada Liberya, kendi giderini karşılayabilmektedir. Bu nedenden ötürü elektrik ithalatı ya da ihracatı yapmamaktadır. Ülkede petrol rezervi bulunmamakta, ülke ham petrol ithalatı veya ihracatı yapmamaktadır. Aynı şekilde ülkede doğal gaz rezervleri de bulunmamakta, ülke doğalgaz ithalatı ya da ihracatı faaliyetlerinde bulunmamaktadır.⁴⁹

Liberya'da madenler üzerindeki mülkiyet hakkı; hem arazi mülkiyetini hem de devlet mülkiyetini kapsamaktadır. Bununla birlikte arazinin mülkiyetine bağlı olan taşocakları da maden yasası kapsamında bulunmaktadır ve maden yasasının kapsamı genel ifadelerle belirtilerek tanımlanmıştır. Maden haklarını içeren madencilik çalışmalarında; Liberya'da, sadece yüzeyden aramaları içeren prospeksiyon izne tâbidir. Ülkede, ruhsat sahasında bulunan madenler, yetkililerin izniyle işletme ruhsatı kapsamına girmektedir ve işletme ruhsatlarının süresi, belirli bir süreyle sınırlandırılmıştır. Ülkede özel bir maden vergisi bulunmamaktadır.⁵⁰

48 "Liberia: Economy", CIA - The World Factbook, 05.06.2013, (Erişim)<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 10.06.2013

49 "Liberia: Economy", CIA - The World Factbook, 05.06.2013, (Erişim)<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 10.06.2013

50 Oygür, Vedat; "Çeşitli Ülkelerin Maden Yasaları Üzerine Bir İnceleme", Ankara, 2012, (Erişim) http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/19af480c40e343b_ek.pdf?dergi=HABER%20B%C3%9CLTEN%C4%B0 10.07.2013.

5. DIŞ İLİŞKİLER

a. Liberya - ABD İlişkileri

Tarihi açıdan derinliği olan Liberya-ABD ilişkileri, 1864 yılında iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin tesis edilmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Günümüzde her iki ülke, karşılıklı olarak büyükelçilik seviyesinde diplomatik ilişkiler kurmaktadır. ABD'nin Monrovia'daki büyükelçisi bayan Deborah R. Malac iken, Liberya'nın Washington'daki büyükelçisi ise Jeremiah C. Sulunteh'dir. ABD, Batı Afrika'da jeopolitik ve stratejik açıdan önemli bir konumda bulunan Liberya'ya ekonomik ve siyasi olarak destek vermektedir. Her şeyden önce ABD, Liberya'nın askeri ve sivil kolluk güçlerinin eğitilmesinde ve profesyonelleştirilmesinde katkılar sunmaktadır. Bunun haricinde hükümet kurumlarının ve kuruluşlarının oluşturulmasında, sürdürülebilir kalkınmanın ve ekonomik büyümenin sağlanmasında, eğitim ve sağlık hizmetlerinin karşılanmasında Liberya'ya yardımcı olan ABD, bu ülkedeki varlığıyla da Batı Afrika'daki uyuşturucu ticaretini kontrolü altına alabilmektedir. Bunların yanında ABD, 2000 yılında imzalanan Afrika Büyüme ve Fırsat Anlaşması kapsamında, şartlar dahilinde kapsamlı bir ekonomik faaliyet izlemektedir. ABD'nin Liberya'da sahip olduğu deniz işletmesi ve nakliyat şirketi, bu alanda dünyanın en büyük ikinci şirkettir. Ayrıca Liberya'da, deniz taşımacılığı için bandıra verilmesi aşamasındaki kriterler, dünyanın birçok ülkesindeki kriterlerden daha kolay uygulanabilir kriterler olduğu için, Liberya, bu alanda oldukça cazip bir ülkedir. ABD'nin Liberya'ya yaptığı ihracatın büyük çoğunluğunu tarımsal ürünler oluşturmaktadır. Tarımsal ürünlerle birlikte, makine, taşıt, optik malzeme ve tekstil ürünlerinin ihracatı da, ABD'nin bu ülkeye yaptığı toplam ihracatın önemli bir kısmını oluşturmaktadır.⁵¹

ABD, sadece siyaset ve ekonomi alanında değil, toplumsal ve kültürel alanda da Liberya ile ilişkiler kurmaya gayret etmektedir. Kamu diplomasisi adına yürütülen bu politikalar genellikle değişim programları üzerinde yürütülmektedir. ABD, günümüzde, Humphrey Fellowship, International Visitor and Leadership Program, Youth Exchange and Study Program, Office of Citizen Exchanges, Fulbright Specialist Program bu amaçla kurulan özel program ve kuruluşlardır. Kamuya yönelik bu tarz programların birden fazla hedefi bulunmaktadır. Bu hedefler; demokrasinin ve ser-

51 "U.S. Relations With Liberia", Bureau Of African Affairs, October 24, 2012, (Erişim) <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6618.htm> 04.06.2013

best piyasa ekonomisinin yerleşmesine yardımcı olmak, Liberya ile ABD arasında hem bireysel hem de kurumsal ilişkiler kurmak, Liberya toplumunda pozitif bir ABD algısı oluşturmak olarak özetlenebilir.⁵²

Hiç kuşkusuz, ABD, Liberya'ya yaptığı yardımları, birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi USAID üzerinden yapmaktadır. ABD'nin Liberya'ya yaptığı kalkınma yardımları 1952 yılında başlamış, Karşılıklı Güvenlik Anlaşması çerçevesinde artarak devam etmiş ve bugünün miktarıyla 167 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. 1961 yılında kurulan USAID'in Liberya'daki faaliyetleri genellikle eğitim, sağlık ve kırsal ve kentsel kalkınma sacayağında yürütülmüştür. Bu faaliyetler, İç Savaş döneminde kısa kesintilere uğrasa da devam etmiştir. USAID'in son dönemdeki faaliyetleri; 14.000 Liberya Silahlı Kuvvetleri eski mensubunun terhis edilip sivil hayata entegre edilmesi, 2.000 yeni askerin eğitilmesi, elektrik hizmetlerinin sağlanması, Yönetişim ve Ekonominin Yönetimi İçin Programın uygulanması, İç Savaşta tarafların ve mağdurların topluma kazandırılması, demokratik hayata geçişi, idarî binaların bakımı ve onarımı, evlerinden edilmiş insanların evlerine dönmesi gibi konuları içermektedir.⁵³

Liberya'da 46 bin civarında ABD vatandaşı yaşamaktadır ve bu ABD'nin, sınırları dışında sahip olduğu en büyük diaspora olarak kabul edilmektedir. Fakat ABD vatandaşlarının toplu hareket etmekten çok bireysel davranışlar içerisinde bulunması ABD'nin bu topluluğu kontrol etmesini zorlaştırmaktadır.

b. Liberya - Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri

Çin Halk Cumhuriyeti ile Liberya arasındaki diplomatik ilişkiler 1977 yılında kurulmuştur. 1989 yılında Doe Hükümetinin, Tayvan ile de diplomatik ilişkiler tesis etmek üzere antlaşma imzalaması üzerine, Çin, Liberya ile bütün diplomatik ilişkilerini askıya almıştır. 1993 yılında diplomatik ilişkiler tekrar kurulsa da 1997 yılında Taylor hükümetinin iki Çin'i de tanıdığını ilan etmesi üzerine, Çin, tekrar diplomatik ilişkileri askıya almıştır. Bu problemlili dönemde, Liberya'dan Çin'e üst düzey birçok ziyaret gerçekleştirilmiştir. 1982 yılında bizzat Devlet Başkanı Doe, Çin'i ziyaret etmiştir. 1980'li yıllarda Çin'in Liberya'ya birçok alanda yatırımı olmuştur. 1981 yılında ilk defa Çinli yatırımcılar, Liberya piyasalarına girmişlerdir. Çin, Liberya'da şeker fabrikası, pirinç fabrikası, çok amaçlı spor kompleksi ve birçok devlet binası inşa etmiştir. İki ülke arasında kültürel işbirliği alanında bir antlaşma imzalanmış,

52 "Public Diplomacy", Embassy of the United States: Monrovia-Liberia, (Erişim) <http://monrovia.usembassy.gov/pd.html> 13.06.2013

53 "USAID Assistance History", USAID, (Erişim) <http://www.usaid.gov/liberia/history> 13.06.2013

böylece kültürel konularda uzman heyetler karşılıklı olarak birbirini ziyaret ederken, diğer yandan da birçok Liberyalı öğrenci Çin burslarından faydalanmıştır. İç Savaş sırasında Liberya'nın dış dünyaya kapanması nedeniyle ortaya çıkan durumdan dolayı yok olmaya yüz tutan ilişkiler, 2010 yılında yeni bir ivme kazanmıştır. Her iki taraf da en üst makamlardan birbirlerine gerek mesajlar göndermişler, gerekse de heyetler arası ziyaretler düzenlemişlerdir. 2010 yılında iki ülke arasında Ekonomik ve Teknik İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır. Her iki ülke de ekonomik işbirliğinden ve ticaretten istifade etmektedir. Son dönemlerde yeni bir antlaşma imzalanmış, bu antlaşmayla Çin, Liberya'da yeni maden ocakları kurma ve işletme hakkı kazanmıştır. Çin Uluslararası Radyosu ile Çin Televizyonu Liberya'da stüdyo kurmuşlardır. Günümüzde de üst düzey ziyaretler devam etmektedir.

c. Liberya - Avrupa Birliği İlişkileri

Liberya, uzun süren iç savaş nedeniyle zor bir dönem geçirmiş, akabinde de savaşın getirdiği yaraları sarmak için mücadele etmeye çalışmıştır. Yoksulluk ülkeyi etkisi altına almış, insanî kalkınma sağlanamamıştır. Halkının büyük bir bölümü günde 1 dolardan daha az gelire sahip olabilen Liberya birçok ekonomik katkıya ihtiyaç duymaktadır. Böylece Liberya, uluslararası toplumun ilgisini çektiği gibi Avrupa Birliği'nin de yoğun ilgisine muhatap olmuştur. Avrupa Birliği, Afrika politikasını "Avrupa Birliği Afrika Stratejisi", "Avrupa Kalkınma Fonu" ve "Rehabilitasyon ve Kalkınma Ağı" çerçevesi üzerinden yürütmektedir. Bu bağlamda, Liberya'nın yol, su, elektrik, eğitim ve sağlık hizmetleri için 104, 8 milyon avro, Yönetişim, Kurumsal Destek ve Kapasite İnşası Programları çerçevesinde 20 milyon avro harcanmıştır. Avrupa Birliği, bunun yanında, genel bütçeye 20,2 milyon avroluk bir doğrudan destek sağlamıştır. Ekonomi ve Planlama Bakanlığı'nın ve devlet dışı kuruluşların kapasite inşasına katkıda bulunmak için de 5 milyon Avroluk bir destekte bulunulmuştur. Diplomatik açıdan ise 2009 yılında Avrupa Birliği, tam teşekküllü diplomatik temsilciliğini Monrovia'da açmıştır. Buradaki yetkililer Avrupa Kalkınma Fonu'nun ülkedeki faaliyetlerine yön vermektedir. Avrupa Birliği'nin diğer dış aktörlerle arasındaki en önemli fark, İç Savaş sırasında da küçük de olsa bir temsilcilikle ülkede varlığını göstermesi ve ülkeyi terketmemesidir. Ekonomi alanında Avrupa Birliği, Liberya'nın ön sıradaki gelir kalemlerinden olan elmasın, üretiminde ve ticaretinde, bu üretim ve ticareti kontrol altına alan Kimberly Sürecinin uygulanması için desteklerini sürdürmektedir. Kereste konusu ise iki taraf arasında müzakere edilmeye devam etmektedir. Güvenlik alanında Avrupa Birliği, Liberya'da çatışmaların önlenmesi için kurulan Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'na destek

vermesinin yanı sıra genç polislerin eğitimi için Ulusal Polis Akademisine ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu'nun Liberya'nın silahsızlanması, seferberlik halinin sona erdirilmesi gibi çalışmalara da katkı sunmaktadır.⁵⁴

d. Liberya - Birleşmiş Milletler İlişkileri

Birleşmiş Milletler, on altı organıyla Liberya'da faaliyet göstermeye devam etmektedir. Bu faaliyetlerin en önemlisi, 2003 yılında, ülkede ateşkesin sağlanmasının ardından kurulan Birleşmiş Milletler Liberya Misyonu (UNMIL)'dur. UNMIL, ülkede 11,000'i farklı ülkelerden gelen asker, 1.100'ü polis danışmanı ve diğer yetkililerle birlikte sayısı 14.000'i bulan bir güç hâline gelmiştir. UNMIL'in askerî gücü, insani yardım ve insan haklarının yerleşmesi sağlanması misyonlarıyla da bütünleşmiştir. UNMIL, bir yandan Liberya Silahlı Kuvvetlerini eğitirken, diğer yandan da Liberya Polis Gücüne iç güvenlik hususunda eğitimler vermektedir. Liberya, çatışmalar ve diğer insanî sorunlar nedeniyle hem göç vermekte hem de göç almaktadır. Sadece Liberya içinde 327.000 insanın yerlerinden edinmiş olduğu belirtilmektedir. Bunun yanında Liberya bir de başta Sierra Leone ve Fildişi Sahili'nden gelen 10.000 mülteciye de ev sahipliği yapmaktadır. Bu noktada Birleşmiş Milletler Mülteciler Konseyi'nin (UNHCR) önemli çalışmaları bulunmaktadır.⁵⁵

BM organları ve programları genel olarak Yoksulluğun Azlatılması Stratejisini (PRS) uygulamaya çalışmaktadırlar. Bu kapsamda; ulusal güvenliğin sağlanması, ekonominin canlandırılması, yönetişimin ve hukuk devleti ilkesinin oturtulması ile altyapının rehabilite edilmesi ve sosyal hizmetlerin sağlanması konusunda çalışmalar yapmaktadırlar. Bunlarla birlikte 2008 yılında başlayan Birleşmiş Milletler Kalkınma Yardımı Çerçevesi kapsamında günümüze dek devam eden yardımlar bir yandan Liberya ekonomisinin kalkınmasını diğer yandan da Milenyum Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasını amaçlamaktadır. Birleşmiş Milletler, her gün 500.000 kadar çocuğa da gıda yardımında bulunmaktadır.⁵⁶

e. Liberya - Türkiye İlişkileri

Türkiye ve Liberya arasındaki diplomatik ilişkiler bugüne kadar üst düzey bir seyir izlememiştir. 1996 yılında Liberya, İstanbul'da bir Fahri Konsolosluk hizmete

54 "EU Relations with Liberia", European Union External Action, (Erişim) <http://eeas.europa.eu/liberia/> 13.06.2013

55 "Liberia – an overview", the United Nations in Liberia, (Erişim) http://unliberia.org/content.asp?pg_detail=29&main_menu_id=1&pg=sub 13.06.2013

56 "The UN in Liberia", The United Nations in Liberia, (Erişim) http://unliberia.org/content.asp?pg_detail=30&main_menu_id=1&pg=sub 13.06.2013

açmıştır. Liberya'ya ise Türkiye'nin Akra'daki Büyükelçiliği akredite olmuş durumdadır. Bunun yanında son yıllarda iki ülke Dışişleri Bakanları arasında birtakım görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 2011 yılının mayıs ayında düzenlenen BM 4. En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansına Liberya Dışişleri Bakanı Toga Gayewea McIntosh iştirak ederek Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Yine aynı yılın aralık ayında düzenlenen Türkiye-Afrika İşbirliği Dışişleri Bakanları Konferansı münasebetiyle Türkiye'ye gelen Dışişleri Bakanı McIntosh, bu kapsamda tekrar Bakan Davutoğlu ile bir görüşme yapmıştır.

Ekonomik alanda ise; iki ülke arasındaki ticaret hacmini son yıllarda artış gösterdiyse de istenilen seviyede değildir. Türkiye'den Liberya'ya ihraç edilen başlıca ürünler arasında gemi, demir-çelik ürünleri, hububat ve mamulleri, mekanik ve elektrikli makine aksam/parçaları yer almaktadır. Liberya'dan ithal edilen başlıca ürünler ise kereste, kauçuk ve hurda gemidir. Türkiye ile Liberya arasındaki dış ticaret hacmi 2012 yılında 128 milyon dolar seviyesine yükselmiştir.

UNMIL faaliyetleri kapsamında Türk polis gücü, kendisine ayrılan kontenjan çerçevesinde görev yapmaya devam etmektedir. Bunun dışında TİKA 2006 ve 2008 yıllarında Liberya'da çeşitli projeler üstlenmiştir. Türkiye, BM çerçevesinde faaliyet gösteren Dünya Sağlık Örgütü üzerinden 2007 yılında, Liberya'ya birtakım insanî yardımda bulunmuştur.

Bunun dışında Türkiye, Liberyalı öğrencilere her yıl yüksek öğrenim bursu imkânı da sağlamaktadır. Liberya'nın başkenti Monrovia'da Türk müteşebbisler tarafından açılmış bulunan ve ilk, orta ve lise düzeylerinde eğitim veren bir okul bulunmaktadır.⁵⁷

57 "Türkiye-Liberya Siyasi İlişkileri", T.C. Dışişleri Bakanlığı, (Erişim) <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-liberya-siyasi-iliskileri-tr.mfa>

6. LIBERYA TOPLUMU

CIA'in 2008 yılına ait verilerine göre Liberya toplumunun %20.3'ünü Kpelle, %13.4'ünü Bassa, %10'unu Grebo, %8'ini Glio, %7.9'unu Mano, %6'sını Kru, %5.1'ini Lorma, %4.8'ini Kissi, %4.4'ünü Gola etnik gruplarına mensup kişiler oluştururken, toplumun %20.1'ini ise diğer irili ufaklı gruplar oluşturmaktadır. 2013 yılı tahminlerine göre ise toplam nüfusun 3,989,703 olması beklenmektedir. Ülke nüfusunun %43,6'sı 0-14 yaş grubuna, %17,8'i 15-25 yaş grubuna, %31,3'ü 25-54 yaş grubuna, %4,3'ü ise 55-64 yaş grubuna, %3'ü ise 65 yaş üstü gruba mensuptur. Bu bakımdan ülke oldukça genç bir nüfusa sahiptir. Ülkedeki nüfus artış oranı ise, 2013 tahminlerine göre, %2,56'dır. En büyük şehir, 2009 istatistiklerine göre 882.000'lik nüfusuyla başkent Monrovia'dır. Ülkedeki 37 bin kişi HIV/AIDS taşıyıcısı olarak hayatını devam ettirmeye çalışmaktadır ve her yeni doğan bin bebeğin yetmişi sağlık koşullarının yetersizliği neticesinde hayatını kaybetmektedir. Ülkenin %85,6'sı Hıristiyan, %12,2'si Müslüman, %0,6'sı geleneksel dinlere mensup iken ülke nüfusunun %1,4'ünün de hiçbir dine inanmadığı tespit edilmiştir. Ülkenin farklı etnik unsurlardan oluşması, dilde de birliğin sağlanamamasına sebebiyet vermiştir. Her ne kadar ülkenin beşte biri İngilizce konuşsa da ve İngilizce resmi dil olarak kabul edilse de ülkedeki her grup, her kabile kendi dilini kullanmaya ve korumaya devam etmektedir. İç Savaş ortamında dil, kabileler içinde birleştirici bir unsur olmuştur.⁵⁸

Ülkenin en büyük kabilesi Kpelle, 861 bin civarında bir nüfusa sahip olmakla birlikte, bu nüfusun %44,8'i geleneksel dinlere, %13'ü Evanjelic olmak üzere %35'i Hıristiyanlığa, %20'si ise İslam dinine inanmaktadır. Bir diğer büyük kabile olan Bassa'nın nüfusu ise 408 bin civarındadır. Bassa kabilesinin, %16'sı Evanjelic olmak üzere %68'i Hıristiyanlığa, %30,5'i yerel dinlere inanırken, %1'lik bir kesim ise hiçbir dine inanmamaktadır. %68'lik Hıristiyan mevcudun büyük çoğunluğunu Katolikler oluşturmaktadır. Grebolar ise Barclayville Greboları, Fopo-Bua Greboları, Gboloo Greboları, Globo Greboları, Nitiabo Greboları, Kuzeyli Grebolar ve deniz kıyısında yaşayan Grebolar olmak üzere yedi akraba kesimden oluşmaktadır. Mano etnik grubu, 269 bin nüfusa sahiptir ve kendine özgü dilini kullanmaya devam etmektedir. Manoların %92'si yerel dinlere inanırken, ancak %8'i Hıristiyanlığa iman

58 "Liberia: Society", CIA - The World Factbook, 05.06.2013, (Erişim)<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html> 10.07.2013.

etmektedir. 271 bin civarında nüfusa sahip olan Krular ise çoğunlukla Hıristiyandır. %12'si Evanjelik olmak üzere %86'sı Hıristiyan olan Kruların %15'i ise yerel dinlere inanmaktadır. 210 bin civarında nüfusa sahip olan Lomaların %60'ı yerel dinlere inanırken, %25'lik bir dilimi Müslüman, %15'lik bir dilimi ise Hıristiyandır. Hıristiyan Lomaların %75'i Protestan mezhebine mensuptur. Ülkenin güneyinde yaşayan Kissilerin %77'si yerel dinlere inanırken, %12'si Hıristiyan, %10'u ise Müslümandır. Bir bölümü Sierra Leone sınırında yaşayan fakat ağırlıklı olarak Liberya'nın batısında, Sierra Leone sınırına yakın bölgelerde yaşayan Golaların sayısı 209 bin civarında olup, bu nüfusun %75'lik bir dilimi Müslümandır. Müslüman nüfusun büyük bir bölümü de reenkarnasyon inancını kabul etmektedir. Bu inanca göre ölen kişilerin ruhları, yeni ailelerde tekrar dünyaya gelmektedir.

7. SONUÇ

Uzun bir İç Savaştan sonra ayakta kalmaya çalışan Liberya, günümüzde bir yandan tam bir devlet olmaya çalışmakta diğer yandan da çevre ülkelerle ve uluslararası aktörlerle yakın ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Bu noktada Liberya, Afrika kıtasında, özellikle Batı Afrika'da ekonomik ve siyasi bir ivme kazanması durumunda gerek Afrika için gerekse de tüm az gelişmiş ülkeler için olumlu bir örnek olabilir. Uluslararası toplumun, Liberya'ya güçlü destek vermesi, bu desteğini de sadaka kültürüne, hibe ve kredilere değil, doğrudan Liberya halkının da refahını sağlayacak yatırımlar üzerinden gerçekleştirmesi en doğru yöntem olacaktır. Kısa vadede büyük bir gelişim göstermesi beklenmese de, uzun vadede, bölgesel ekonomik ve siyasi entegrasyon politikaları çerçevesinde önemli bir rol oynayabilecek konumda olan Liberya'da, her anlamıyla kurulu bir devlet yapısının ve huzur ve istikrar ortamının sağlanması, Liberya'nın kendi içinde ve diğer devletlerle arasındaki sorunları çözüp Batı Afrika'da müreffeh bir egemen ülke olarak varlığını devam ettirmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

1986 Liberya Anayasası

BENDER, Bryan; 'Former Liberian dictator Charles Taylor had US spy agency ties', **The Boston Globe**, 17.01.2012, (Erişim) <http://www.bostonglobe.com/metro/2012/01/17/mass-escapee-turned-liberian-dictator-had-spy-agency-ties/DGBhSfjxPVrtoo4WT95bBI/story.html>,

'Charles Taylor CIA Ajanı Çıktı', **International Press Media**, 22.02.2012, (Erişim) <http://www.pressmedya.com/?aType=haber&ArticleID=6215>,

"Ellen Johnson Sirleaf-Profile", **Forbes**, Ağustos 2012, (Erişim) <http://www.forbes.com/profile/ellen-johnson-sirleaf/>

"Ellen Johnson Sirleaf", **The New York Times**, 10.10.2011, (Erişim) http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/j/ellen_johnson_sirleaf/index.html

"EU Relations with Liberia", **European Union External Action**, (Erişim) <http://eeas.europa.eu/liberia/>

KAVAS, Ahmet; **Geçmişten Günümüze Afrika**, Kitabevi, İstanbul, 2005.

KAVAS, Ahmet; 'Kan gölündeki "Hürriyet": Liberya', **Anlayış Dergisi**, Eylül 2003, (Erişim) <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=4&makaleid=2980>

"Liberia – an overview", **The United Nations in Liberia**, (Erişim) http://unliberia.org/content.asp?pg_detail=29&main_menu_id=1&pg=sub

"Liberia: Economy", **CIA - The World Factbook**, 05.06.2013, (Erişim) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html>

'Liberia', **The New Universal Library**, Volume Eight, International Learning System Corporation Limited, London, 1969.

'Liberia', **US Department of State**, 17.02.2012, (Erişim) <http://www.state.gov/outofdate/bgn/liberia/196485.htm>.

'Liberian president suspends son Charles Sirleaf', **BBC**, 21.08.2012, (Erişim) <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19333908>.

'Liberya'da Çatışmanın Kökleri', **NTVMSNBC**, 08.07.2003, (Erişim) <http://arxiv.ntvmsnbc.com/news/223362.asp?cp1=1>, 07.02.2013.

'Liberya'nın Siyasi Görünümü', **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, (Erişim) <http://www.mfa.gov.tr/liberya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Luraghi, Raimondo; **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, İstanbul, e Yayınları, 2000.

'Nobel laureate Leymah Gbowee disowns fellow winner Ellen Johnson Sirleaf', **The Telegraph**, 08.10.2012, (Erişim) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/liberia/9594017/Nobel-laureate-Leymah-Gbowee-disowns-fellow-winner-Ellen-Johnson-Sirleaf.html>.

"Public Diplomacy", **Embassy of the United States: Monrovia-Liberia**, (Erişim) <http://monrovia.usembassy.gov/pd.html>

'Samuel K. Doe', **Encyclopedia Britannica**, (Erişim) <http://www.britannica.com/Ebchecked/topic/167633/Samuel-K-Doe>

SCHMALL, Emily; "Liberia's President Wins Boycotted Runoff Vote", **The New York Times**, 10.10.2011, (Erişim) http://www.nytimes.com/2011/11/11/world/africa/liberias-president-ellen-johnson-sirleaf-wins-election.html?ref=ellenjohnsonsirleaf&_r=0

SESAY, Alpha; 'Charles Taylor Sentenced to 50 Years in Jail', **The Open Society Justice Initiative**, 30.05.2012, (Erişim) <http://www.charlestaylortrial.org/2012/05/30/charles-taylor-sentenced-to-50-years-in-jail/>

SIAKOR, Silas Kpanan'ayoung; KNIGHT, Rachael S.; 'A Nobel Laureate's Problem at Home', **International Herald Tribune**, 20.01.2012, (Erişim) <http://www.nytimes.com/2012/01/21/opinion/in-liberia-a-nobel-laureates-problem.html?ref=ellenjohnsonsirleaf>

'The True Whig Ascendancy', **Global Security**, (Erişim) http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1985/liberia_1_truewhigascend.htm

"The UN in Liberia", **The United Nations in Liberia**, (Erişim) http://unliberia.org/content.asp?pg_detail=30&main_menu_id=1&pg=sub

"U.S. Relations With Liberia", **Bureau Of African Affairs**, October 24, 2012, (Erişim) <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6618.htm>

"USAID Assistance History", **USAID**, (Erişim) <http://www.usaid.gov/liberia/history>

WILSON, Henry S.; **Origins of West African Nationalism**, Macmillan Saint Martin Press, Glasgow, 1969